

Prologus in librum. Cur deus homo

Anselmi Cantuariorum archipresulis viri tñ eloquentia: tum multarū rerū peritia doctissimi: archana de euangelica preparatione contra grecos instituta prefatio: in librum (Cur deus homo) felici augurio piētissime sacrata: inchoat.

Deus subditum qd

propter quosdā qui añq̄ pfectum et exq̄sitū esset primas ptes ei⁹ me nesciente sibi transcribebant festinātius quāz mihi oportunū esset. Ac idō breuius q̄ vellē sum coactus vt potui psumare. Nā plura q̄ tacui inseruissem et addidissē si in quiete et congruo spacio illud mihi edere licuisset. In magna em̄ cordis tribulatione quā vñ et cur passus sim nouit deus. Illud in anglia rogatus incepti et in capuana puīcia peregrinatus p̄feci. Qd̄ fm̄ materiam: d̄ qua editū est (cur deus hō) nomināui et in duos libellos distixi. Quorū prior quidē infidelium xp̄ianā fidem: q̄ putāt illā rōni repugnare respicientū cōtinet obiectiōes: et fidelium respōsiones: ac tandē remoto xp̄o quasi nunq̄ aliquid fuerit de illo probat rōnibus necessarijs esse impossibile vlluz hōiem saluari sine illo. In sc̄do autē libro simili ter q̄ n̄hil sciat de xp̄o mōstrat: nō mi-

n⁹ apta rōne et veritate naturā humanā adh̄ institutā eē: vt aliqui immortalitate btā: totus hō. i. in corpe et in aīa fruere et ac necesse esse vt hoc fiat de homine propter qd̄ factus est: sed non nisi p hōiem deū atq̄ ex necessitate: et omnia que de chusto credimus fieri oportere. Hanc p̄ faciunculā cū capitulis totius opis: omnes qui librum hunc transcribere volunt: ante eius p̄ncipium vt p̄figant postulo: quatenus in cuiuscunq̄ manus venerit quasi in eius fronte aspiciat: siquid i toto corpore sit quod non despiciat.

Explicit prologus.

Incipiunt capitula libri primi.
Questio de q̄ totū opus p̄det. **Capitulum. I.**
Quomodo accipienda sint que dicenda sunt. **Capitulum. II.**
Obiectiones infidelium et responsiones fidelium. **Capitulum. III.**
Quod hee responsiones vident infidelibus sine necessitate et quasi quedam picture. **Capitulum. IIII.**
Quod redēptio hominis nō potuit fieri p̄ aliā q̄ p̄ dei p̄sonam. **Capitulum. V.**
Qualiter reprehendant infideles q̄ dicimus deū morte sua nos redēmisse et sic dilectionem suam erga nos ostendisse et p̄ nobis expugnare dyabolum venisse. **Capitulum. VI.**
Quod nullā dyabolus habebat iusticiam aduersus hōiem et quare videatur habuisse et cur deus hominem hoc modo liberaret. **Capitulum. VII.**
Quomodo licet humilia que dicim⁹ de chusto nō ptineant ad diuinitatez tñ incōueniens videat infidelibus ea de illo dici fm̄ hominem et vn̄ de illis videatur idē hō nō sponte mortuus eē. **VIII.**
Quod spōte mortuus sit: et quod sit factus obediens vsq̄ ad mortem: et propter qd̄ et deus illū exaltauit: et nō voluntatem meam facere: et p̄prio filio suo nō pepit deus: et nō sicut ego volo sed sicut tu vis. **Capitulum. IX.**

LANDES-
UND STADT-
BIBLIOTHEK
DUSSELDORF

Ite de eisdē quomodo alter recte intelligi possit. **Capitulum. X.**
Quid sit peccare et pro peccato satisfacere. **Capitulum. XI.**
Utrum sola misericordia sine omni debiti solutione doceat deū peccata dimittē. **XII.**
Quod nihil minus sit tolerandū in reo ordine quā ut creatura creatori debiti honore auferat et nō soluat quod auferat. **Capitulum. XIII.**
Cuiusmodi honor dei sit pena peccatis. **Capitulum. XIII.**
Si deus vel ad modicum paciatur honorem suū violari. **Capitulum. XV.**
Ratio quod angelorum numerus ceciderunt restaurandus sit ab hominibus. **XVI.**
Quod alij angeli pro illis nō possint restitui. **Capitulum. XVII.**
Utrum plures futuri sint sancti homines quā sint mali angeli. **Capitulum. XVIII.**
Quod homo non possit saluari sine peccati satisfactione. **Capitulum. XIX.**
Quod secundum mensuram peccati oporteat esse satisfactionem nec hanc homo pro se facere possit. **Capitulum. XX.**
Quanti ponderis sit peccatum. **Capitulum. XXI.**
Quam contumeliam homo fecit deo cum se permisit vinci a dyabolo pro qua satisfacere non potest. **Capitulum. XXII.**
Quod abstulit deo cum peccauit quod reddere nequit. **Capitulum. XXIII.**
Quod quod diu non reddet homo quod debet non possit esse beatus nec excusetur impotentia. **Capitulum. XXIII.**
Quod ex necessitate per christum saluetur homo. **Capitulum. XXV.**

Finit.

Incipit liber anselmi episcopi. **Cur deus homo. Questio de qua totum opus pendet. Capitulum. I.**

Epe et studiose a multis rogatus sum et verbis et litteris: quatenus cuiusdam de fide nostra questionis rationes quas soleo respondere querentibus memorie scribendo commendare dicunt enim sibi placere eas et arbitrantur sibi satisfacere. **Q**uod appetunt: non ut per rationem ad fidem accedant: sed ut eorum que credunt intellectu: et delectentur contemplatione: et ut sint quantum possint parati semper ad satisfactionem omni posseti se ratione de ea que in nobis est spe. **Q**uam questionem solent infideles nobis simplicitate christianam quasi fatuam deridentes obicere, et fideles multi in corde suscipere: qua scilicet ratione vel necessitate deus homo factus sit et morte sua sicut nos credimus et cōitemur mundo vitam reddiderit, cum hec aut per aliam personam suam per angelicam suam per humanam aut sola voluntate facere potuerit. **De** qua questione non solum literati sed etiam illiterati multi querunt et rationem eius desiderant. **Q**uod ergo de hac multi tractare postulent: et licet inquirendo valde videatur difficilis: in soluedo tamen omnibus est intelligibilis: et propter utilitatem rationisque pulchritudinem amabilis: quamuis a sanctis patribus inde quod sufficere debeat dictum sit: tamen de illa curabo quod mihi deus dignabitur aperire petentibus ostendere. **Et** quod ea que per interrogationem et responsionem inuestigantur multis et maxime tardioribus ingenijs magis patet: et ideo plus placet unum ex illis qui hoc flagitant qui inter alios instancius ad hoc me sollicitant accipiam mecum disputantem ut boso querat et anselm⁹ respondeat hoc modo.

Cur deus homo

Quomodo accipiēda sint ea que dicenda sunt. **Boso .II.**

Sicut rectus ordo exigit vt profunda chustiane fidei credam⁹ prius quā ea presumamus ratione discutere: ita ne in negligentia mihi videtur si postquā cōfirmati sumus in fide non studemus quod credim⁹ intelligere. **Q**uapropter quoniam gratia dei preueniente fidem nostre redemptionis sic puto me tenere vt etiam si nulla ratione quod credo possum comprehendere: nihil tamen sit q̄ me ab ei⁹ firmitate valeat euellere: a te peto mihi aperiiri. quod vt scis plures mecū petūt qua necessitate scilicet et ratione deus cum sit omnipotens humilitatē et infirmitatem humane nature pro ei⁹ restauratōe assumpserit. **A** **Q**uēris a me sup̄ me est. z idcirco altiora me tractare timeo ne forte cū putauerit aut etiam viderit aliq̄s me nō sibi satisfacere: plus existimet rei veritatē mihi deficere quā intellectū meū ad eaz capiendam nō sufficere. **B** **N**on hoc tantū timere debes quantum et reministi: quia sepe contingit in colloquēdo de aliqua questione vt deus aperiat quod prius latebat: et sperare de gratia dei: quia si ea que gratis accepisti libenter impartiris: altiora que nondū attigisti mereberis accipere. **A** **E**st et aliud propē quod video aut vix aut nullatenus posse ad plenum inter nos de hac retracta ri quoniam ad hoc est necessaria noticia potestatis necessitatis voluntatis et aliarum quarundam rerum que sic se habēt vt earū nulla possit plene sine alijs considerari et ideo tractatus eorum suum opus postulat non multū vt puto facile nec omnino inutile. **N**am earum ignorantia quedam facit difficilia que per earum noticiam fiunt facilia. **B**

Sic breuiter de hys suis locis dicere poteris vt et quod sufficiat ad presēs

opus habeamus: et quod pl⁹ dicendū est in aliud tempus differamus. **A**

Hoc quoq; multum retrahit a petitiōe tua. quia materia non solum preciosa z sicut est de speciosa forma pre filijs hominum sic etiaz est de speciosa ratione super intellectus hominū. vnde timeo ne quemadmodum ego soleo indignari prauis pictoribus cum ipsum dominum nostrum in formā figura pingi video ita mihi contingat si tam decoram materiā incōtēpto et contemptibili dictamine exarare presumo. **B** **N**ec hoc te debet retrahere quia sicut tu permittis vt qui potest meli⁹ dicat: sic nulli presituis vt cui dictamen tuum non placet pulchrius non scribat. verum vt omnes excusationes tuas excludaz q̄ postulo non facies doctis. sed mihi z h̄ ipsum mecū petētib⁹. **A** **Q**uoniam video oportunitatē tuā z illoz q̄ h̄ tecū ex charitate z religioso studio petūt: tēprabo p̄ mea possibilitate deo adiuuātez vris orōib⁹ q̄s h̄ postulātes sepe mihi petenti ad hoc ipsuz promissis: qd queritis non tam ostendere quā tecum querere. sed eo pacto quo omnia que dico accipi volo. videlicet vt si quid dixerō quod maior non confirmet auctoretas quamuis illud ratione probare videar non alia certitudine accipiatur interim nisi quia mihi ita videtur donec mihi deus aliquo modo meli⁹ reuelet. **Q**uod si aliquatenus questioni tue satisfacere poterō certum esse debebit. qz et sapientior me plenius hoc facere poterit: imo: sciendum est quicquid homo inde dicere vel scire possit altiores tante rei adhuc latere rationes. **Boso.**

Patere igitur vt verbis vtar infidelium equum em̄ est vt cū nostre fidei ratōem studemus inquirere ponam⁹ obiectōes eoz qui nullaten⁹ ad fidē eandē sine ratione volunt accedere. **Q**uāuis em̄ illi ideo ratōez querāt: quia nō credūt nos

vero quia credim? vnū idēq; tamē est
quod querim? et si quid responderis cui au-
toritas sacra videat? contraire licet mi-
hi illā ostendere quatenus quō nō ob-
stat aperias. **A** Dic quod tibi videt?

Obiectioes infidelium et responsio-
nes fidelium. III. Boso.

A Bicut nobis deridētes simpli-
citatē nostrā infideles quod deo fa-
cimur iniuriā et cōtumeliā cum
eū asserimus in vterū mulieris descen-
disse: natū esse de femina lacte et alimen-
tis humanis nutritū creuisse et vt multa
alia taceā que deo nostro nō vident? cō-
uenire: lassitudinē: famē: sitim: verbera
et inter latrones crucē mortēq; subisse.

Ansel. Nos nō facim? deo iniuriam
vllā aut cōtumeliā: sed toto corde gra-
tias agētes laudam? et predicam? ineffa-
bilē altitudinē misericordie illi? vt quā-
to nos mirabilius et preter opinionē de-
tātis et tā debitis malis in quib? eram?
ad tāta et tā in debita bona que pdide-
ramus restituit: tanto maiorē dilectōez
erga nos et pietatē mōstrauit. Si em̄ di-
ligētē cōsiderarēt quā cōueniētē hoc
modo p̄curata sit humana restauratō
nō deridētē nostrā simplicitatē sed dei
nobiscū laudarēt sapientē benignitatē.

Oportebat namq; vt sicut per hominis
in obedientiā mors in humanū gen? in-
trauerit ita p̄ hominis obedientiā vita
restitueret. Et quēadmodū peccatum
quod fuit causa nostre dānationis iniuriā
habuit a femina: sic vere iusticie et salu-
tis nostre auctor nasceretur de femina et
vt dyabolus qui p̄ gustū ligni (quē sua
sit) hominē vicerat: per passionē ligni
quā intulit ab homine vinceret. Sunt
quoq; alia multa que studiose cōsiderā-
ta ineffabilē quandā nostre redēptiōis
hoc mō p̄curare pulchritudinē ostēdūt.

Quod hee responsiones videant? in
fidelib? quā quēdā picture. IIII. Boso.

Omnia hec pulchra: et quasi que
quēdā picture suscipiēda sunt. **S**ed
si non sit aliquid solidū sup quod
sedeāt nō vident? infidelibus sufficere:
cur deū ea que dicim? pati voluisse cre-
dere debeamus. Nam qui picturā vult
facere aliquid eligit solidū sup quod pin-
gat vt maneat quod pingit: Nemo em̄
pingit in aqua v? in aere: quia ibi nulla
manēt picture vestigia. **Q**uia p̄pter cuz
has cōueniētias quas dicis infidelib?
quasi quasdā picturas rei geste obtēdi-
mus: quoniā nō rem gestā sed figmētū
arbitrant? esse quod credim?: quasi sup
nubē pingere nos existimāt. **D**ōstran-
da est ergo prius veritatis rationabilis
soliditas id est necessitas que p̄bat deū
ad ea que predicam? debuisse aut potu-
isse humiliari: deinde vt ipsuz quasi cor-
pus veritatis plus niteat iste cōuenien-
tie quasi picture corporis sunt exponēde.

Ansel. Nonne satis necessaria ratio vi-
det? cur deus ea que dicim? facere debu-
erit quod genus humanū tam preciosum
opus ei? omnino perierat nec decebat
vt quod deus de homine p̄posuerat pe-
nitus amichilaret? nec idē ei? p̄positum
ad effectū duci poterat: nisi gen? huma-
nū ab ipso creatore suo liberaretur.

Quod redemptio hominis non potuit
fieri per aliam quā p̄ dei personā. V. Boso.

Rec ipsa liberatio si p̄ aliam quā p̄
dei personā: siue p̄ angelū siue
p̄ hominē esse factā quolibet mo-
do diceret? mens hec hūana hoc multo
tolerabili? acciperet: Potuit em̄ deus
hominē aliquē facere sine peccato non:
de massa peccatrice nec de alio homine
sicut fecit adam: p̄ quē h̄ ipsum op? fie-
ri potuisse videt. **A** An nō intelli-
gis quia quecūq; alia p̄sona hominē a
morte redimeret eterna ei? seruus idē
hō recte iudicaret. **Q**uod si esset: nullate-
nus restauratus esset in illā dignitatez
quā h̄iturus erat si nō peccasset: cū ipse

Cur deus homo

qui non nisi dei seruus et equalis angelis bonis per omnia futurus erat. seruus eius esset qui deus non esset et cuius angeli serui non essent.

Hoc. **Q**ualiter reprehendant infideles quod dicimus deum morte sua nos redemisse et sic dilectionem suam erga nos ostendisse et pro nobis expugnare dyabolum venisse.

Hoc est quod valde mirantur. **V**I. **Q**uia liberationem hanc redemptionem vocamus. **I**n qua namque autunt nobis captione. aut in quo carcere aut in cuius potestate tenebamini vnde vos deus non potuit liberare nisi vos tot laboribus et ad vltimum suo sanguine redimeret. **Q**uibus cum dicimus. redemit nos a peccatis et ab ira sua et de inferno et de potestate dyaboli. quem quod nos non poteramus ipse pro nobis venit expugnare. et redemit nobis regnum celorum. **E**t quia hec omnia fecit. hoc modo ostendit quantum nos diligeret. **R**espondet **S**i dicitis quod deus hec omnia facere non potuit solo iussu quem cum iubeo creasse dicitis. repugnatis vobismetipsis. quod impotentem illum facitis. **A**ut si fatemini quod potuit. sed noluit nisi hoc modo. quomodo sapientem illum dicitis vel ostendere poteritis quem sine vlla ratione tam indecetera velle pati asseritis. **O**mnia enim hec que obtenditis in eius voluntate consistunt. **I**ra namque dei non est aliud quam voluntas puniendi. **S**i ergo non vult punire peccata hominum. liber est homo a peccatis et ab ira dei et ab inferno et a potestate dyaboli. que omnia propter peccata patitur et recipit ea quibus propter eadem peccata priuatur. **N**am in cuius potestate est infernus aut dyabolus aut cuius est regnum celorum nisi eius qui fecit omnia. **Q**uem cum itaque timetis aut desideratis eius voluntati subiacet cui nihil resistere potest. **Q**uapropter si humanum genus saluare noluit nisi eo quo dicitis modo cum sola voluntate potuerit vtmittius dicam. videte quomodo eius sapientie

repugnatis. **N**am si homo quod facile posset cum graui labore sine ratione faceret. non vti que sapiens ab illo iudicaretur. **Q**uippe quod dicitis deum taliter ostendisse quantum vos diligeret nulla ratione defendit. si nullatenus hominem aliter potuisset saluare non monstrat. nam si aliter non potuisset tunc forsitan necesse esset vti huiusmodi dilectionem ostenderet. nunc vero cum aliter possit saluare hominem queratio est vti propter ostendendam dilectionem suam ea que dicitis faciat et sustineat. **A**n enim non ostendit angelis bonis quantum eos diligat pro quibus talia non sustinet. **Q**uod vero cum dicitis venisse expugnare pro vobis dyabolum quo festi audetis preferre. **N**one dei omnipotentia regnat ubique. **Q**uomodo ergo indigebat deus vti ad vincendum dyabolum de celo descenderet. **H**ec nobis infideles obicere posse videntur.

Quam nullam dyabolus habebat iusticiam aduersus hominem. et que dicat habuisse. vti videat et cur deus huiusmodi hominum liberaret.

Sed et illud quod dicere sole. **V**II. **S**ed deus ubi se debuisse prius pro iusticia contra dyabolum agere. vti liberaret hominem quam pro fortitudine vti cum dyabolus eius in quo nulla mortis erat causa et qui deus erat occideret iuste potestate quam super peccatores habebat amitteret alioquin iniustam violentiam fecisset illi: quomodo iuste possidebat hominem quem non ipse violenter attraxerat. sed idem homo se sponte ad illum contulerat: non video quam vim habeat. **N**am si ipse dyabolus aut homo suus esset aut alterius quam dei: aut in alia quam in dei potestate maneret forsitan bene recte diceret. cum autem dyabolus aut homo non sit nisi dei: et extra potestatem dei neuter consistat: quare causam debuit deus agere cum suo de suo in suo nisi vti seruum suum puniret qui suo conseruo communitatem dominum deserere et ad se persuasisset transire: ac traditor fugitiuum fur furem cum furto domini sui suscepisset. **A**ter-

q̄ nāq̄ fur erat cū alter altero psuaden-
te seipm̄ dño suo furabatur. **Q**uid em̄
iustius fieri posset si hoc de^o faceret aut
si iudex oim̄ de^o hominē sic possessū de
potestate tam iniuste possidentis v̄l ad
puniendū istū aliter q̄ per dyabolum:
vel ad parcendū illi eriperet q̄ hec iniu-
sticia esset. **Q**uis em̄ homo iuste a dya-
bolo torqueret ille tñ em̄ iniuste torque-
bar: homo nāq̄ meruerat vt puniretur
nec ab v̄llo p̄uenienti^o q̄ ab illo cui p̄se-
serat vt peccaret: dyaboli x̄o meritum
nullū erat vt puniret. imo hoc tāto faci-
ebat iniusti^o: q̄nto nō ad hec amore iu-
sticie traheretur: sed instinctu malicie im-
pellebat. **N**ā hoc nō faciebat deo iubē-
te sed incōprehensibili sapia sua q̄ ma-
la etiā bñ ordinat p̄mittēte. **E**t puto il-
los qui dyabolū aliquā opinantē habe-
re i possidēdo hoiez iusticiā ad hoc ide
adducit q̄a vident hoiem dyaboli vexa-
tioni sbiacere iuste et deū hoc iuste per-
mittere: et idcirco putāt dyabolū illam
iuste inferre. **C**ontingit em̄ idē aliquid
diuersis p̄sideratōibus esse iustū et iniu-
stum: et ob hoc aut nō diligēter intuen-
tib^o totū istū aut iniustū iudicari. **E**ue-
nit em̄ vt aliq̄s innocentē percuciat in-
iuste: vnde ipse iuste p̄cū mereret: si tñ
percussus (qui nō debet se vindicare) per-
cuciat p̄cucietē se iniuste hoc facit. **H**ec
iḡ p̄cussio ex pte p̄percūtiētis iniusta ē
q̄a nō debuit se vindicare: ex pte x̄o p̄-
cussi iusta: q̄a iniuste percucies iuste p̄-
cūti meruit. **D**iuerso iḡ intuitu: iusta
et iniusta est eadē actio quā contingere
potest ab alio iudicari iustā tñ: ab alio
iniustā. **H**oc q̄ modo dyabolus nō in-
iuste dicit vexare hoiem: q̄a de^o hec iu-
ste p̄mittit: et hō hec iuste patitur. **S**ed
et hoc q̄ hō iuste dicit pati: nō sua iu-
sticia iuste dicit pati: sed q̄a punit iusto
iudicio dei. **A**t si obtēdit: cyrographū
illud decretū q̄ aduersū nos dicit ap̄s
fuisse: et p̄ mortē x̄pi deletū esse: et putat

aliq̄s p̄ illud significari: q̄a dyabol^o q̄si
sub cuiusdā pacti cyrographo ab hoie
iuste ante passionē x̄pi p̄ctm̄ velut vsu-
ram primi peccati q̄ psuasit hominē pe-
nam peccati exigeret. vt per hoc iustici-
am suam super hominez videatur pro-
bare nequaq̄ ita intelligendum puto.
Quipe cyrographū illud nō est dya-
boli: quia cyrographū dicitur decretū.
decretum em̄ illud nō erat dyaboli sed
dei. **I**usto nāq̄ iudicio dei decretū erat
et quasi cyrographū confirmatū. vt ho-
mo qui sponte peccauerat. nec peccatū
nec penā peccati per se vitare posset. **E**
em̄ sp̄s vadens et non rediens. et qui
facit peccatū seruus est peccati. nec qui
peccat impunitus debet dimitti nisi mi-
sericordia peccatorū parcat et eū liberet
ac reducat. **R**obrem per hoc cyrogra-
phum nullā inueniri posse dyaboli iusti-
ciam in homis vexatiōe credere debe-
mus. **D**eniq̄ sicut in bono angelo nul-
la omnino est iniusticia ita in malo nul-
la est penitus iusticia. **N**ihil iḡ erat in
dyabolo cur deus cōtra illū ad liberan-
dum hoiez sua vti fortitudie nō deberet.

Quomō licet humilia que dicimus
de x̄po non pertineant ad diuinitatē tñ
inconueniens videtur infidelibus ea d
illo dici fm̄ hominē. et vnde illis vide-
atur idem hō nō sponte mortuus esse.

Sufficere. **C**aplm̄. VIII. **A**
nobis debet ad rationem volū-
tas dei cū aliquid facit: licet nō
videamus cur ita velit. voluntas nāq̄
dei nunq̄ est irrationabil: **B** **U**
rum est. si coustet deū id velle vnde agi-
tur. **N**equaq̄ em̄ acquiescunt multi de-
um aliquid velle si ratio repugnare vi-
deatur. **Q**uid tibi videt repu-
gnare rationi cū deum ea voluisse fate-
mur que de eius incarnatiōe credim^o?

B **U**t breuiter dicā. **A**ltissimū ad tā
humilia inclinari omnipotentē aliqd̄ fa-
cere cū tāto labore. **Q**ui hoc di-

Cur deus homo

eunt nō intelligūt qđ credim⁹. **D**iuinā ei naturā absq; dubio asserim⁹ impassibile: nec vllatenus posse a sua celsitudine hūiliari: nec i eo qđ vult facē laborare. **S**z dñm ihm xpm dicim⁹ deū vey z verū hoiez: vnā psonā i duab⁹ naturis: et duas naturas i vna psona. **Q**ua ppter cū dicim⁹ deū aliqd hūile aut ifirmū pat: n̄ h̄ intelligim⁹ fm̄ sblimitatē ipassibil nature s̄ fm̄ infirmitatē hūiane s̄btācie quā gerebat z sic n̄ fidei nulla ratō obuiare p̄gnoscit. **S**ic ei nullā diuine s̄btācie significam⁹ hūilitatē s̄ vnā dei et hois mōstram⁹ eē psonā. **N**ō ġ carnatiōe dei hūilitas ei⁹ vlla intelligit̄ facta: s̄ natura hois credis exaltata. **I**ta sit. **N**ihil iputeſ diuine nature q̄ fm̄ infirmitatē hois de xpo dī verūtū quō iustū aut rationabile pbari poterit qz de⁹ hoiez illū quē p̄ filiū suū dilectū in q̄ si bi bñ placuit vocauit. z quē fili⁹ seipsū fecit sic tractauit aut tractari permisit. **Q**ue aut iusticia ē hoiez oim iustissimū morti tradere p̄ p̄ctōre. **Q**uis hō si ino cētē dānaret vt nocētē libaret: dānād⁹ nō iudicaret? **A**d idē ġ res deduci videtur incōueniens qđ supra dictū est. **N**ā si aliter peccatores nō potuit saluare q̄ iustū dānādo: vbi est omnipotentia? **S**i vō potuit s̄ noluit: quō defendem⁹ sapienā eius atq; iusticiā? **A** **D**eus pater nō quēadmodū videris intelligere hoiez illū tractauit aut innocētes p̄ nocētē morti tradidit. **N**ō ei eū iuitū ad mortē ille coegit aut occidi pmisit: s̄ idē ipse spōte suā mortē sustinuit: vt homies saluaret. **B** **E**tā si n̄ iuitū qm̄ volūtati p̄ris p̄sēt qđ ammō tñ illū coegisse videt̄ p̄cipiendo. **D**icit ei qz xpo hūiliauit semetipsū fact⁹ obediēs patri vsq; ad mortē: mortē aut crucis. **P**ropter qđ et deus illū exaltauit: et quā didicit obediētiā ex his q̄ passus est: et quā proprio filio suo nō pepercit pater: s̄ p̄ vobis oibus tradidit illū. **E**t idem fili⁹

dicat. **N**ō veni volūtātē meā facere: sed volūtātē eius q̄ misit me. **E**t iturus ad passionē dicit sicut mādātū dedit mihi pater sic facio. **I**tem calicem quē dedit mihi pater nō bibā illū. **E**t alibi: pater si possibile est trāseat a me calix iste: verūtū non sicut ego volo sed sicut tu. **E**t alibi: p̄ si nō p̄ h̄ calix trāfire nisi bibā illū: fiat volūtās tua. **I**n oib⁹ istis plus videt̄ xps obediētiā cogētē q̄ spōtanea volūtate disponētē mortē sustinuisse.

Quod sponte mortuus sit. et quod sit: factus ē obediēs vsq; ad mortē. et ppter qđ de⁹ illū exaltauit. et nō venit facere voluntatē meā. et proprio filio suo non pepercit. et nō sic ego volo s̄ sic tu. **.IX.**

U **A** mihi videt̄ nō bene dī. **A** scernis inter hoc qđ fecit exigēte obediētiā. z quot (sibi factū quā seruauit obediētiā) sustinuit nō exigente obediētiā. **B** **N**ecessē habeo vt h̄ aptius exponas. **A** **C**ur p̄secuti sūt eū iudei vsq; ad mortē? **B** **N**ō ob aliud nisi quā veritatē et iusticiā viuēdo z loquēdo idēclinabiliter tenebat. **A** **H**oc puto qz de⁹ ab oī rationali creatura erigit: z h̄ illa p̄ obediētiā deo dī: **B** **S**ic nos fateri oportet. **A** **H**āc igit̄ obediām debebat hō ille deo p̄ri z hūanitas diuinitati et hāc ab illo exigebat p̄ri. **B** **H**oc nulli dubiū. **A** **E**cce habes q̄ fecit exigēte obediētiā. **B** **E**terū ē et iā vīdeo qđ sibi illatū quā obediēdo pseuerauit sustinuit. **N**ā illata ē illi mors qz p̄stitit inobediā z hāc sustinuit s̄ quō h̄ obediētiā n̄ exigit n̄ intelligo. **A** **S**i hō nūq; peccasset. deberet pati mortē: aut deberz de⁹ h̄ ab illo exigere. **B** **Q**uēadmodū credim⁹ nec hō moreret nec h̄ exigeret ab illo. **S**z hui⁹ rei a te audire volo rationē. **A** **R**ationalē creaturam iustā factam esse. et ad hoc vt deo fruendo beata esset non negas. **B** **N**on. **A**nselm⁹ **D**eonequa q̄ est.

mabis puenire: vt quā fecit iustā ad be
 atitudinē: cogat sine culpa esse miserā:
 hoīem em̄ inuitū mori miser est. **B**
Paret quia si non peccasset homo non
 deberet de^o ab eo mortē exigere. **A**
Non ergo coegit deus xpm̄ mori in
 quo nullum fuit peccatum sed ip̄a spon
 te sustinuit mortem: non per obedienti
 am deserēdi vitā: sed propter obediē
 ciā seruādi iusticiā. i. q̄ tā fortiter pseu
 rauit vt inde mortē incurreret. **D**e etiā
 dici q̄a p̄cepit illi mori p̄r: cum h̄ p̄cepit
 p̄r vs̄ incurreret mortē. **I**ta ergo sic mā
 datū dedit illi p̄r sic fecit: ⁊ calicē quem
 dedit ei bibit et fact^o ē obediēs p̄ri vsq;
 ad mortē: et sic didicit ex h̄ys q̄ pass^o ē
 obediēciā id est q̄usq; debeat seruari iu
 sticia. **V**erbū autē q̄d p̄positū ē: didicit.
 duob^o modis itelligi p̄r. **A**ut ei didicit:
 dictū ē p̄ eo q̄ ē alios discere fecit. **A**ut
 q̄ p̄ sciam nō ignorabat exp̄imēto di
 dicit. **Q**uod autē ap̄ls cū dixisset hūiliauit
 semetipsū fact^o obediēs vsq; ad mortē:
 mortē autē crucis, s̄didit: p̄pter q̄d et
 de^o illū exaltauit: et dedit illi nomē q̄d
 est p̄ om̄ne nomē. **C**ui simile ē q̄d dauid
 dicit. **B**e torrēte i via bibet: p̄pterea ex
 altauit caput: nō ita dictū est q̄si nulla
 ten^o potuisset p̄uenire ad hāc exaltatōm
 nisi p̄ hāc mortis obediēciā et h̄ exalta
 tio nō nisi i retributōem hui^o obediētie
 collata sit. **P**ri^o eu^o q̄d pateres dixit oīa
 sibi esse tradita a p̄re: et itez oīa p̄ris eē
 sua: s̄ quō ip̄e cū p̄re factōq; sp̄ū dispa
 suerat se nō aliter q̄d p̄ mortē celsitudiez
 oipotētie sue on̄surū mundo: q̄ppe q̄d
 nisi p̄ illā mortē fieri dispositū ē: cū p̄ il
 lā sit: nō incōgrue d̄r p̄pter illā fieri. **S**i
 cū intēdūm^o aliqd̄ facere: s̄ pponimus
 nos p̄us aliis facturas p̄ q̄d illd̄ fiat. cū
 iā factū est q̄d volum^o p̄cedere: si fit q̄d
 itēdūm^o: recte d̄r p̄pterea fieri q̄m factū
 ē p̄pter q̄d differēbat q̄ nō nisi p̄ illd̄ fie
 ri dispositū erat. **N**ā si fluuiū quē equo
 vel naui transire possū: et propono: me

non nisi naui transiturū: et ideo differo
 me trāsmearē q̄a nauis abest cum iam
 p̄sto est nauis si trāseo recte de me dicat
 nauis pata fuit: ideo trāsiuit. et nō solū
 ita loq̄mur q̄m per illud q̄d p̄cedere vo
 lum^o s̄ etiā q̄m nō p̄ illud s̄ r̄imō post il
 lud facere aliud aliqd̄ statuum^o. **S**i q̄s
 em̄ dissent cibū sumere p̄pterea q̄a non
 du^o ea die misse celebratōi affuit: pacto
 q̄d p̄ri^o facere volebat: non incōgrue d̄r
 illi iam sume cibuz p̄pterea q̄a iā fecisti
 propter q̄d sumere differēbas. **M**ulto
 igit^o minus inusitata ē locutō cū xps̄ d̄r
 exaltat^o p̄pterea q̄a mortē sustinuit per
 quā et postq̄ illā exaltatōez decreuit fa
 cere. **P**otest hoc et eo mō intelligi quo
 idem d̄ns legif^o p̄fecisse sapia et gratia
 apud deū: nō q̄a ita erat: s̄ q̄a ille sic se
 habebat ac si ita esset. **N**ā sic p̄ mortem
 exaltat^o est q̄si p̄pter illā fieret hec. **Q**uod
 autē ip̄e ait nō veni volūtātē meā facere
 s̄ ei^o q̄ misit me: tale est quale ē et illud.
Dea doctrina nō est mea: nā q̄d q̄s nō
 habet de se s̄ a deo: hoc nō tā suū q̄ dei
 dicere debet. **N**ullus em̄ homo a se ha
 bet veritatē quā docet: aut iustam vo
 luntātē sed a deo. **N**on ergo venit xps̄
 volūtātē suā facere sed p̄ris: quia iusta
 volūtās quā habebat nō erat ex huma
 nitate sed ex diuinitate. **P**roprio em̄ fi
 lio nō peccat deus s̄ p̄ nob̄ oibus tradi
 dit illū: nō est aliud q̄ nō liberauit illū.
Nā multa in sacra scriptura huiusmōi
 inueniuntur. **U**bi autē dicit: pater si fieri
 potest trāseat a me calix iste: verūtū nō
 sicut ego volo sed sicut tu. **E**t si nō po
 test hic calix trāsiire nisi bibā illū fiat vo
 lūtās tua: naturalem salutis p̄ volūta
 tē suā significat appetitū quo hūana ca
 ro dolorē mortis fugiebat. **V**oluntātē
 vero patris dicit: non quoniā maluerit
 pater mortem filij: q̄ vitā: sed quia hu
 manū genus restaurari volebat pater:
 nisi faceret homo tam magnū aliqd̄ h̄
 cut erat mors illa quia non poscebat r̄

Tur deus homo

no q̄ alius facere nō poterat. Idcirco dicit filius illū velle suā mortē quā ipse voluit pati q̄ vt genus humanū nō saluaretur: ac si diceret. Quō non vis aliter recōciliatōez mūdi fieri: dico te hoc modo velle mortē meam: fiat ergo voluntas tua: id est fiat mors mea vt mūdus tibi recōcilietur. **N**az sepe aliquem velle dicim⁹ aliquid. quia nō vult aliqd qd si veller nō fieret illud qd dicit velle vt cū dicimus illū lucernam velle extinguere qui nō vult fenestrā claudere per quā vētus intrat qui lucernā extinguit. **S**ic ergo voluit deus p̄ mortē filij: q̄a nō aliter voluit mundū saluare nisi homo tam magnū aliqd faceret vt iā dixi. **Q**d filio volenti salutē hoīm tantundē valuit quomō hic alius facere nō valebat: quātū si illi mori p̄ciperet: vnde ille sicut mādātū illi dedit p̄ sic fecit: et calicem quez dedit ei pater bibit obediēs vsq; ad mortem.

Item de eisdem quomō aliter recte intelligi possunt. .X.

Potest etiā recte intelligi: quia p̄ illā piā voluntatē quā voluit filius p̄ salute mundi mori: dedit illi pater nō tñ cogendo mandatū: et calicem passiois: et nō pepercit illi: s̄ p̄ nobis tradidit illū: et mortē illi⁹ voluit: et quia ipse filius obediēs fuit vsq; ad mortē: et didicit ex hīs que passus ē obediētā. **Q**uēadmodū em̄ scdm humanitatē non habebat a se voluntatē iuste viuendi: s̄ a patre: ita q̄ illā voluntatē qua vt tñ bonū faceret mori voluit: nō potuit habere nisi a p̄e luminū a quo est omne datū optimū: et omne donum p̄fectū: et sicut pater tradere dādo voluntatem dicit: ita nō incongrue fit si impellere asseritur. **S**icut em̄ dicit filius de p̄e nemo venit ad me nisi pater traxerit euz: ita dicere potuit nisi impulerit eū. **S**imiliter q̄z proferre potuit nemo curru ad mortem propter nomē

meū nisi pater ipulerit aut traxerit euz. **Q**uā nāq; voluntate quisq; ad id qd indeclinabiliter vult trahitur vel impellitur: nō incōueniēter trahere aut impellere dicit deus: cū talem voluntatē dat voluntatē affirmat in quo tractu vel impulsu nulla intelligit violentie necessitas s̄ accepte bone voluntatis spontanea et amata tenacitas. **S**i ḡ hoc modo nequit negari patrē (voluntatē illā dādo filium eius ad mortē) traxisse vel impulsisse q̄s nō videat eadē ratiōe mādātū illi vt mortē sustineret sponte et calicem quē non inuitus biberet dedisse. **E**t si filius sibi nō pepercisse s̄ p̄ nobis spontanea voluntate seipsū tradidisse recte dicit: q̄s neget recte dici quia pater a quo talē habuit voluntatē illi nō pepercit: s̄ p̄ nobis tradidit illū: et mortē ei⁹ voluit. **H**oc etiā modo indeclinabiliter et sponte seruādo acceptā voluntatem a p̄e: filius fact⁹ est illi obediēs vsq; ad mortē: et didicit ex hīs que passus est obediētā id est q̄ magna res faciēda sit p̄ obediētā. **N**ā tunc est vera et simplex obediētia: cū rationalis natura nō necessitate sed sponte seruat voluntatē a deo acceptā. **A**lijs q̄z modis recte possumus p̄em noluisse filij mortē intelligere: q̄uis isti possunt sufficere. **N**ā sicut velle dicim⁹ euz qui facit vt alius velit ita etiā dicimus eū velle q̄ non facit vt alius velit: s̄ approbat quia vult: vt cū videmus aliquē fortiter pati velle molestiaz: vt p̄ficiat qd bñ vult q̄uis fateamur nos velle vt illam penā sustineat: nō tñ volumus aut amam⁹ penā eius sed voluntatē. **I**llū q̄z qui prohibere p̄ et nō phibet solem⁹ dicere q̄a vult qd nō phibet. **Q**uō ḡ p̄i voluntas filij placuit: nec phibuit eū velle aut implere qd volebat recte voluisse: vt fili⁹ mortē tam pie et tam vtiliter sustineret: q̄uis penā ei⁹ nō amaret affirmat: nō aut potuisse calicem transire nisi biberet illum

Libertus

dixit: non quia nō posset mortē vitare si vellet: sed qm̄ sicut dictū est. mūdum erat impossibile aliter saluari. et ipse indeclinabiliter volebat potius mortē pati q̄ vt mūdus non saluaretur. Idcirco autē dixit verba illa vt doceret humanū genus aliter non potuisse saluari. q̄ p̄ mortē eius. nō vt nstenderet se mortē nequa q̄ valuisse vitare. Nā quecunq; de illo dicitur ex his que dicta sūt similia sic sunt exponenda vt nulla necessitate. sed libera voluntate mortuus credatur. Erat nāq; om̄ps et de illo legit qm̄ oblatuſ ē quia ipse voluit. Et ipse dicit. Ego pono animā meā. et itē sumo eā nemo tollet eā a me. sed ego pono eā. et itē sumo eā. Potestātē habeo ponere animā meā et iterū sumere eā. Qd̄ ḡ idē ipse sua potestate et sua voluntate facit: nullaten⁹ ad hoc cogi recte potest. **B** Hoc solū qz p̄mittit de⁹ illū sic tractari. q̄uis volentē nō videt tali p̄ri de tali filio cōuenire. **A** Imo maxime decet talē patrē tali filio cōsentire: si qd̄ vult laudabiliter ad honorē dei et utiliter ad salutē hoim: qd̄ aliter fieri non potuit. **B** In hoc adhuc versamur qualiter mors illa rationabili et necessaria monstrari possit. aliter nāq; nec ipse filius eā velle nec pater cogere aut p̄mittere debuisse videt. Queritur em̄ cur deus aliter hoim saluare non potuit. aut si potuit. cur hoc modo voluit. Nā et inconueniens videt esse deo. hoim hoc mō saluasse sic nec apparet quid mors illa valeat ad saluandū hoim. Mirū em̄ est si deus sic delectat aut eget sanguine innocentis vt nō nisi interfecto eo parcere velit aut possit nocētī. **Q**m̄ accipis in hac questione p̄sonā eoz qui credere nūc volūt nisi p̄mōstrata rōne volentē pacifi. vt nullū vel minimū inconueniēs in deo a nobis accipiat. et nulla vlt̄ minima ratio si maior si repugnat reijciat. Sic ei in deo quēlibet parū i cō-

ueniēs sequitur impossibilitas. ita quēlibet parū rōnez si maior nō vincat cōmittat necitas. **B** Nihil i hac re libentius accipio q̄ vt h̄ pactū iter nos p̄muniter seruet. **A** De incarnatione dei tm̄ et de his q̄ de illo assūpto hoie credim⁹ questio ē. **B** Ita ē. **A** Potnam⁹ ḡ dei icarnatōem et q̄ de illo dicimus hoie nūc q̄ fuisse. et cōstet inter nos hoim esse factū ad b̄tidinē q̄ i hac vita haberi nō potest nec ad illā posse puenire quē q̄ nisi dimissis pctis. nec vllū hominem hāc vitā trāsire sine pctō. et alia q̄rū fides ad salutē eternā necessaria ē. **B** Ita fiat. q̄a nihil i his icōueniens aut impossibile deo videt. **B** Necessaria est igit̄ hoī peccatoz remissio. vt ad beatitudinē pueniat. **B** Sic om̄es tenemus.

Quid sit peccare et p̄ pctō satisfacc. Querēdū ē igit̄ q̄ .XI. **A** Ratōe de⁹ dimitat pctā hoib⁹ et vt h̄ faciā apu⁹ pus videam⁹ qd̄ sit peccare. et p̄ pctō satisfacc. **B** Tuū ē offidēz meū itēdē **A** Si angelus et hō sp̄ redderet deo qd̄ debet. **A** Nūc peccaret. **B** Nequeo p̄dicē **A** Nō ē itaq; aliō peccare q̄ deo non reddere debitū. **B** Quid ē debitū qd̄ deo debem⁹? **A** Ois voluntas rationalis creature s̄biecta debet eē voluntati dei. **B** Nihil verus **A** hoc est debitū qd̄ debz āgelus et hō dō qd̄ soluēdo nullus peccat. et q̄ ois qui nō soluit peccat: h̄ ē iusticia siue rectitudo voluntatis q̄ iustos facit siue rectos corde id ē voluntate hic ē solus honor et tot⁹ quē debem⁹ dō. et quē a nob̄ exigit de⁹. Sola nāq; tal̄ voluntas opa facit placita deo cū potest opari: et cū nō potest ip̄a sola p̄ se placz q̄a nullū op⁹ siue illa placz hūc honorē debitū q̄ deo non reddit debitū. aufert dō qd̄ suū ē. et deū exhonorat. et h̄ ē peccare. **Q**uid autē si soluit qd̄ rapuit manet i culpa. nec suffi-

Tur deus homo

dit solūmō reddere qđ ablatū ē. s. p. cō-
tumelia illata plus habet reddē qđ ab-
stulit. Sic ei qđ ledit salutē alteri nō suf-
ficiat si salutē restituit nisi p. illata dolo-
ris iniuria recōpens aliqd ita qđ honorē
alicui violat nō sufficit honorē reddē.
si nō sup. ex honoratōis factā molestiaz
aliqd qđ placeat illi quez ex honorauit
restauret. Hoc qđ attēdēdū qđ cū aliqđ
qđ iuste abstulit soluit h. d. dare qđ ab
ab illo nō posset exigi si alienū nō rapu-
isset. Sic qđ debet ois qđ peccat honores
que rapit deo soluere et h. est satisfactio
quā ois pctōr debet deo facere. **B**
In his oib. qm ratōez seq. p. posuimus
quis aliquatū me terras nil habeo
qđ possim dicere cōtra.

Utrū sola mīa sine oī debiti solutōe
deceat deū pctā dimitte. XII. **A**

Sedē et videat vtz sola mīa
sī oī solutōe ablati sibi honoris
deceat deū pctā dimitte **B**

Non video cur nō deceat **A** Sic dimit-
tere pctm nō ē aliqd qđ nō punire: et qm
recte ordinare pctm sine satisfactōe nō
ē nisi punire si nō puni inordinatū di-
mittit. **B** Rationabile ē qđ dicit.

Deū vero nō decet aliqd in suo re-
gno iordinatū dimitte. **B** Si ali-
qd aliqd volo dicē timeo peccare. **A**

Igit nō decet deū pctm sic ipunitū di-
mittere. **B** Ita seqtur. **A** Est
et aliqd qđ seqtur. **S**i pctm sic dimittit

Ipunitū: qđ sibi erit apud deū peccati et
nō peccati: qđ dō nō puenit **B** Non
possi negare. **A** Vide et h. Iusti-
ciā hoim nemo nescit esse s. lege: vt fm

ei. qđ n. titatē mēsurā retributōis a deo re-
cōpenset. **B** Ita credimus. **A**
Si at pctm nec soluit nec puni nulli le-
gi s. biaz **B** Nō possi alit itelligē **A**

Liberior igit ē ois iusticia si sola mīa
dimittit: qđ iusticia qđ valde icōueniēs
videt. **A** d. h. etiā extēdit h. icōueniētia
vt iusticiā dō sile eē faciat qđ sic de. nul-

li legi s. biaz itaz iusticia **B** Neqō re-

siste rōi tue s. cū de. nob. p. cipiat onō di-
mittē peccatib. in nos: videt spugnare
vt h. nob. p. cipiat qđ ipm facē nō decet.

A Nulla i. h. ē spugnācia qđ de. h. p. ci-
pit nob. vt nō p. sūam. qđ soli. dei ē. **A**
nullū ei p. tiner vidictā facē nisi ad illū qđ
dñs ē oim. **A** cū t. rene p. tates h. r. ce fa-
ciūt: ipe facit de. a. qđ ad h. ipm s. ordiate

B Remouisti spugnātia quā putabā
inesse: s. ē aliqd ad qđ tuū volo h. r. r. s. s. s.

A cū de. sic sit lib. vt nulli. legi. s. b. iace
at iuditōr sit ita beign. vt nihil beign.
cogitari qat: z nil sit r. m. aut decēs nisi
qđ ipe vult: mirū videt si dicim. qz nul-

laten. vult aut n. ei licet iuriā suā dimit-
te a. qđ etiā d. his qđ alijs facim. solem.
idulgētia petē **A** Uex ē qđ dicit d. lib. tra-

te z volūtate z beignitate illi. s. sic eas
debem. rōnabilē itelligē vt dignitati. i.
si videamur spugnare: lib. tas ei. n. ē nisi

ad h. qđ expedit aut decz nec beignitas
dicēda ē qđ aliqd deo idecēs opef. **A**
at d. qz q. vult iustū ē z qđ n. vult iustū
n. ē: n. ita itelligēdū ē vt si de. velit qđ lib.

bet icōueniēs iustū sit qđ ipe vult **A** Nō ei
seqt. si de. vult mēturū iustū eē mēturū: s.
pon. deū illū non eē. **A** n. neq. qđ p. velle

mēturū volūtate nisi i. q. corrupta ē x. itas
imo q. d. s. r. c. d. o. x. itatē corrupta ē. **A** cū g.
d. si de. vult mēturū n. ē aliqd qđ si de. ē ta-

lis nature q. vult mēturū z idarco n. seqt.
iustū eē mēdaciū: nisi ita itelligat. s. cū
de duob. ipossibilib. dicim. si h. ē illd. ē:

qz nec h. nec illd. ē: vt si qđ dicat: si aq. ē
sicca z ignis ē humid. neutz ei. v. z. ē.
Itaz de ill. t. n. ē v. z. dicē si de. h. vult

iustū ē: qđ deū velle n. ē icōueniēs: **S**i ei
vult de. vt pluat iustū est vt pluat et si
vult vt aliqđ hō occidat iustū ē vt occi-

dat: qua. pp. si n. decet deū aliqd iuste
aut iordinate facē si p. tiner ad ei. lib. tra-
tē ac benignitatē ac volūtate peccatē qđ
n. soluit deo qđ abstulit ipunitū dimitte

B Oia mihi auferis qđ putabā tibi pos-
se obici **A** Vide adhuc cur deū n. dece-
at h. facē **B** Libet ausculto qđ qđ dicit

Nihil min⁹ sit tolerādū i rerū or-
dine: q̄ vt creatura creatori debitū ho-
nozem auferat. et q̄ nō soluat q̄ aufert

Nihil min⁹ to: **A** XIII.
Nerandū est in rerū ordine q̄ vt
creatura creatori debitū hono-
rē auferat: z non soluat q̄ aufert. **B**
Nihil clarius iudico. **A** Nihil aut
iniustius tolerat: q̄ quo nihil min⁹ est
tolerādū. **B** Nec hoc est obscurū.
A Puto ergo q̄ nō dices deū debe-
re tolerare quo nihil iniustius tolerat
vt q̄ creatura nō reddat deo q̄ aufert.
B Imo penit⁹ negādū esse iudico.
A Itē si deo nihil mai⁹ aut meli⁹ est
nihil iustius q̄ vt honorē illi⁹ seruet in
rex dispositōe sūma iusticia q̄ nō est ali-
ud q̄ ipse de⁹. **B** Hoc q̄ nil apti⁹.
A Nihil ergo seruat de⁹ iustius: q̄
sue dignitatis honorē. **B** Ad vti-
q̄ necessario cedi oportet. **A** U-
det tibi q̄ eū integre seruet. si sic aufe-
ri sibi pmittit: vt nec soluat nec ipse au-
ferentē puniat. **B** Non audeo di-
cere. **A** Neceffe ē ergo vt aut abla-
tus honor soluat: aut pena seq̄tur. alio-
quin aut sibi ipsi de⁹ iustus non erit: aut
ad vtrūq̄ impotēs erit. q̄ nephas est
etiā cogitare. **B** Nihil rāionabi-
lius dici potest vt puto.

Cuiusmodi honor dei sit pena peccātis

Sed volo a te **Caplm. XIII.**
Saudire si peccantis pena sit illi
honor: aut cuiusmodi honor sit.
Si em̄ pena peccātis nō ei⁹ honor ē: cū
pctōr nō soluit q̄ abstulit. sed punitur
sic pdit de⁹ honorē suū vt nō recuperet
q̄ hīs q̄ dicta sūt repugnare videtur.
A Deū impossibile est honorē suū pde-
re. Aut em̄ pctōr spōte soluit q̄ debet:
aut de⁹ ab inuito accipit. **N**ā aut hō de-
bitā s̄lectōez deo siue nō peccādo: siue
q̄ peccat soluēdo volūtate spontanea
exhibet. aut deus inuitū sibi torquēdo
s̄lect. z sic se d̄m ei⁹ eē oñdit: q̄ ipse hō

volūtate s̄teri recusat. **I**n q̄ p̄siderat:
dū q̄ sicut hō peccādo rapit q̄ dei ē:
ita deus puniēdo aufert q̄ homis est.
Quipe nō solū id suū alicui⁹ esse dici-
tur q̄ iā possidet: s̄ q̄ i ei⁹ ptate ē vt ha-
beat. **Q**uō ergo hō fact⁹ ē: ita vt bitu-
dine h̄e possit si nō peccaret: cū q̄ p̄pter
pctm̄ bitudie z om̄i bono p̄uat: de suo
q̄uis inuit⁹ soluit q̄ rapuit: q̄ licet de
us h̄ ad vsū sui cōmodi nō trāsserat q̄
aufert: sic hō pecuniā quā alij aufert in
suā p̄uertit vtilitatē: h̄ tñ q̄ aufert vti⁹
ad suū hōrē p̄ h̄ q̄ aufert. **A**uferēdo ei
pctōrē et q̄ illi⁹ sūt s̄iecta sibi esse p̄bat
Si de⁹ vel ad modicū paciā honorē
suū violari. **Caplm. XV.** **B**

Pacet q̄ dicit. **S**ed ē z aliō ad
q̄ tuā r̄siōez postulo. **N**ā si de-
us ita sic p̄bas suū dz honorē
suare: cur vel ad modicū paciā illū vio-
lari. **Q**uō em̄ aliquomō ledi sinit nō ite-
gre aut p̄fecte custodit. **A** De ho-
norū neq̄t aliqd̄ q̄tū ad illū p̄inet ad-
di vel minui. **I**dem nāq̄ ipse sibi honor
ē icorruptibil z nullo mō mutabil. **V**e-
rūtū cū vnaqueq̄ creatura suū et q̄ si sibi
p̄ceptū ordinē: siue naturalit̄ siue ra-
tionabilit̄ seruat. deo obedire et deū d̄
hōrare. z h̄ ē maxie rāional natura cui
datū est itelligē q̄ debebat. **Q**ue cum
vult q̄ debet: deū hōrat: nō q̄ illi ali-
qd̄ p̄fert: s̄ q̄ spōte se ei⁹ volūtati et dis-
positōi s̄dit: z i rex vniuersitate ordi-
nē suū et eiusdē vniuersitat̄ pulcritudi-
nē q̄ntū i ipsa ē p̄seruat. **C**ū vō nō vult
q̄ debet: deū q̄ntū ad ipsā ē p̄inet ho-
norat: q̄m nō s̄dit se spōte illi⁹ disposi-
tioni. z vniuersitat̄ ordinē et pulcritudi-
nē q̄ntū i se ē p̄turbat licz ptatē z digni-
tatē dei nullaten⁹ ledat aut decolorat.
Si ei ea q̄ celli ābitu cōtinētur vellēt nō
esse s̄ celo. aut elōgari a celo. nullaten⁹
possent nisi s̄ celo esse. nec fugere cellū.
nisi appropinq̄ndo celo. **N**ā et vnde et
q̄ et q̄ et q̄ rēt sub celo essent. et quanto

Cur deus homo

magis a qualibet parte celi elōgarent
tanto magis opposite parti a p̄p̄nqua
rēt Ita quāuis homo vel malus ange-
lus diuine volūtati z ordinatōi subiace
re nolit. nō tamē eā fugere valet. quia si
vult fugere de subuolūtate iubente: cur
rit subuoluntatē punientē. Et si queris
qua trāsit nō nisi sub volūtate p̄mittēti
z hoc ipsuz q̄ puerse vult: aut agit i vni
uersitatis p̄fate ordinē: z pulchritudi
nē summa sapiētia cōuertit Ipsa nāq̄
puerstitatis spontanea satisfactio: vel a
nō satisfaciēte pene ex actio: excepto h̄
quod deus de malis multimodis bona
facit in eadē vniuersitate locū tenēt suū
et ordinis pulchritudinē. Quas si diui
na sapiētia vbi puerstitas rectū ordinē
pturbare nititur: non adderet: fieret in
ipsa vniuersitate q̄ de^o debet ordinare:
quedā ex violata ordinis pulchritudi
ne deformatas: z deus in sua dispositio
ne videre deficeret: Que duo quoniā
sicut sunt inconuenientia ita sunt im
possibilia necesse est vt om̄e peccatū sa
tisfactio aut pena sequat̄. **B** Satis
fecisti obiectōni mee. **A** Palam est
ergo quia deū quantū in ipso ē nullus
potest honorare vel ex honorare: i quā
tū est hoc aliquis facere videt̄ cū volū
tatē suā volūtati eius subicit aut ibtra
hit. **B** Nescio quid p̄tra queā dice
re. **A** Ad huc addam aliquid. **B**
Quādiū dic donec me tedeat audire.
Ratio q̄ angeloz numerus qui ceci
derūt restituēdus sit de hoibus. XVI.
Deū constat p̄posuisse vt de hu
mana natura quā fecit sine pec
cato numerz angeloz qui ceci
derāt restitueret. **B** Hoc credim^o.
sed vellē aliquā hui^o rei rationē audire.
A Fallis me: nō em̄ p̄posuim^o tra
ctare nisi de sola incarnatōe dei: z tu mi
hi alias interferis questiones. **B**
Ne irascaris: hilarē datorē diligit de^o:
nā nemo p̄bat magis se hylariter dare

q̄d promittit q̄ qui plus dat q̄ p̄mittit
dic ergo libenter q̄d quero. **A** Ra
tionalē creaturā que dei cōtemplatiōe
beata vel est: vel futura est in quodā ra
tionabili z perfecto numero p̄scitaz a
deo: ita vt nec maiorē nec minorē illum
esse deceat nō est dubitandū: Aut enim
nescit deus in quo numero meli^o eā de
ceat p̄stitui: quod falsum est: aut si scit i
eo illā cōstituet: quē ad hoc decentiores
intelliget: Qua p̄pter aut angeli illi q̄
cecidērūt facti erāt ad hoc vt essent in
tra illū numerz: aut qz intra illū numerz
p̄manere nō potuerūt: ex necessitate et
cecidērūt: quod absurdū est opūari.
B Veritas est apta quod dicit. **A**
Quō ergo de illo numero esse debuerit
aut restituēdus est ex necessitate nume
rus eoz: aut imp̄fecto numero remane
bit rationalis natura que in numero p̄
fecto p̄scita est q̄d esse nō potest. **B**
Restaurandi p̄culdubio sunt. **A**
Necesse est ergo eos de humana natu
ra: quoniā nō est alia de qua restaurari
possint. **A** Quod alij angeli pro
illis non possint restitui. **B** Bolo
Cur nō aut ipsi aut alij āgeli p̄ illis
possunt restitui. **C**apitulū .XVII.
Cum videbis nostre restauratio
nis difficultatē: intelliges eoz
reconciliationis impossibilitatē:
Alij aut angeli p̄ illis restitui nō possūt
ideo (vt taceā qm̄ hoc repugnare vide
at̄ p̄ime creationis p̄fectioni) qz nō de
bent nisi tales esse possint: quales illi fu
issent si nō peccassent: z cū illi nulla visa
vidicta peccati p̄seuerassent quod post
illoz casuz alijs qui p̄ illis restituerent̄
esset impossibile. Nō em̄ pariter laudā
biles sunt si stant in veritate: z qui nulle
lā nouit peccati penā: z qui eam semper
aspicit eternā. **N**az nequaqm̄ putandū
est bonos angelos esse p̄firmatos casu
maloz: sed suo merito: Sic nāq̄ si boni
cū malis peccassent: simul dānati essent

ita iniusti: si cū iustis steterint paritē cōfirmati fuissent. Quippe si aliqui eorum nō nisi casu aliorū cōfirmādi erāt: aut nullus vnq̄ cōfirmare: aut necesse erat aliquē casurū qui ad alios cōfirmādos puniret: que vtraq̄ absurda sunt. Illo itaq̄ modo cōfirmati sunt illi qui steterunt quo pariter cōfirmati essent omnes si p̄stitissent: quē ad modū ostendi sicut potui vbi tractavi cur deus dyabolo p̄seuerantiā nō dedit. **B** Probasti malos angelos de humana natura restaurādos: et patet ex hac rōne q̄ nō in minori numero erūt electi homines quā sūt angeli reprobi. Sed vtrum plures futuri sint si potes ostende. Ansel.

Utrum plures futuri sint sancti homines quā sint mali angeli. XVIII.

Angeli anteq̄m quidā illorū caderēt erāt i illo p̄fecto de quo dixim⁹ numero: nō sunt homines facti nisi p̄ restauratōe angelorū p̄ditorū et palā est q̄ nō erūt plures illis: Si autē ille numer⁹ nō erat in illis omnibus angelis: cōplendū est de hominibus et q̄d perijt et q̄d prius decrat: et erūt electi homines plures reprobis angelis. et sic dicim⁹ q̄ nō fuerūt homines facti tñ ad restaurādū numerū iminutū: s̄ etia3 ad p̄ficiēdū nōdū p̄fectū. **B** Quid potius tenēdū ē: an q̄ angeli pri⁹ facti sint i n̄mero p̄fecto an n̄? **A** Qd̄ mihi vidē dicā. **B** Nō pl⁹ a te exigo. **A** Si hō fact⁹ est post casum malorū angelorū sicut quidā intelligūt in genesi. non v̄deo posse me p̄ hoc pbare aliter horū de terminare. Potest em̄ (vt puto esse) q̄ angeli fuerūt prius in numero p̄fecto et postea fact⁹ sit hō p̄pter restaurādū imminutū eorū numerū: et p̄ esse q̄ si fuerit in numero p̄fecto. q̄ differebat de s̄c̄ ad huc differt illū iplere numerū facturū hūanā naturā suo tpe. **U**n̄ aut solūmō numer⁹ nō dū integrū p̄ficeret. aut etiā si minueret restitueret. Si autē tota crea-

atura s̄c̄ facta est et dies illi in q̄b⁹ moyses istū mundū nō simul factū esse videtur dicere: aliter sunt intelligendi q̄ sicut videmus istos dies in quibus vnumus: intelligere nequeo quō facti sunt angeli in illo p̄fecto numero. Quippe si ita cēt videt mibi q̄ ex necessitate aut aliqui homines vel angeli casuri erant: aut plures essēt in illa celesti ciuitate q̄ illa p̄fecti numeri conueniētia exigeret. Si ergo omnia simul facta sunt: sic videt angeliz duo p̄mi homines in numero p̄fecto fuisse vt de hominibus si nullus caderet angelus: quod decrat solū p̄ficeret: et si aliquis periret hoc quoq̄ quod caderet restitueret: et hominis natura que i firmior: erat quasi deū excusaret atq̄ dyabolū p̄funderet si ille suū casuz infirmitati sue imputaret cū ipsa infirmior staret. Ac si et eadē ipsa caderet multo magis deū defenderet contra dyabolū et cōtra seipsā: cū ipsa facta valde infirmior: et mortalis: in electis de tāta infirmitate tanto altius ascēderet: q̄ vnde dyabol⁹ cecidisset quāto boni angeli quorū eq̄litas ei debet p̄ficeret p̄ ruinā malorū q̄ p̄seuerauerūt. Ex his rationib⁹ potius mihi videt quia in angelis nō fuit ille p̄fectus numer⁹ quo ciuitas illa celestis p̄ficeret quia si homo s̄c̄ cū angelis factus nō est sicut possibile ē esse: et si simul facti sunt q̄ magis putant multi quoniā legit qui viuunt in eternū creauit omnia simul: videt necesse esse q̄ et si p̄fectio mūdane creature nō tñ est intelligenda in numero indiuiduorū quātū i numero naturarū: necesse est hūmanā naturā aut ad cōplētū eius de p̄fectionis esse factā: aut illi sap̄ habundare: q̄ de minimi vermiculi natura dicere non audemus. Quare p̄ se ipsa ibi facta est et nō solū p̄ restaurādis indiuiduis alteri⁹ nature. Unde palā ē quia si etiā angelus nullus perisset: homines tamē in celesti ciuitate suū locū habuiss-

Lurteus homo

sent. Sequit̄ itaq; q; in angelis anteq̄
quidā illoꝝ caderēt nō erat ille pfectus
nūer⁹: alioq̄n necesse erat vt aut homi-
nes aut angeli aliqui caderēt quoniam
extra numez pfectū ibi nullus manere
poterat. **B** Non nihil effecisti. **A**

Est ⁊ alia ratio vt mihi videt̄ q̄ nō pa-
rū suffragat̄ illi sententie: que angelos
nō esse factos in pfecto numero existiat

B Dic illā. **A** Si angeli in il-
lo pfecto numero facti sunt: ⁊ nullaten⁹
facti sunt homines: nisi p̄ restauratione
pditoꝝ angeloꝝ: palā est q; nisi illi an-
geli ab illa beatitudine cecidissent. homi-
nes ad illā nō ascenderēt. **B** Hoc
constat. **A** Si quis ergo dixerit q; q̄
tū letabunt̄ electi homines de angeloꝝ
pditione quantū gaudebūt de sua assū-
ptione quoniā absq; dubio hec nō esset
nisi illa fuisset quomodo potuerunt ab
hac puerfa gratulatōne defendi. **A**ut q̄
modo dicim⁹ angelos qui ceciderūt in
hominib⁹ restauratos: si illi sine hoc vi-
cio p̄mansuri erāt. si nō cecidissent: id ē
sine gratulatōe de casu alioꝝ: isti vero
sine illo esse nō potuerūt: imo q̄liter cuz
hoc vicio beati esse debebūt: Deinde q̄
audacia dicim⁹ deū nō velle aut nō po-
tuisse hanc restauratōem sine hoc vicio
facere. **B** Nonne similiter ē in gen-
tibus que ad fidē vocate sunt: q; illā iu-
dei repulerūt? **A** Non: nam si oēs
iudei credidissent: gētes tamē vocarēt:
q; in omni gēte qui timet deū et operat̄
iusticiā: acceptus est illi. **S**ed quoniā iu-
dei ap̄los cōtempserūt: ea tunc fuit oc-
cassio vt ad gentes illi cōuerterētur.

B Nullo modo video quid cōtra
hoc dicere possim. **A** Unde tibi vi-
det̄ accedere singulis illa leticia de alie-
no casu. **B** Unde nisi q; certus erit
vnusquisq; quoniā vbi erit nullatenus
esset si alius inde non cecidisset. **A**
Si ergo hāc certitudinē null⁹ haberet
nō esset vnde vllus de alieno dāno gau-

deret. **B** Ita videt̄. **A** Pu-
tas ne aliquē illoꝝ habitū hāc certitu-
dinē si multo plures erūt quā ceciderūt

B Nequaquā possum opinari quod
eā habeat aut habere debeat. **Q**uomō-
namq; q; poterit scire: vtrū p̄ restaurā-
do qd̄ imminutū erat aut pro cōplendo
quod nondū pfectū erat: de illo nume-
ro p̄stitūde ciuitatis sit factus: sed om-
nes certi erūt se factos esse ad p̄ficiendā
illā ciuitatē. **A** Ergo si plures erūt
quā reprobi angeli null⁹ poterit aut de-
bebit scire se nō esse ibi assumptū nisi p̄
alieno casu. **B** Verū est. **A**

Non igif̄ habebit aliquis cur gaudere
debeat de alterius perditione. **B**

Ita sequit̄. **A** Cuz itaq; videam⁹
quia si plures erūt homines electi quā
sint reprobi angeli: illa nō sequit̄ incon-
uenientia quā sequi necesse est si plures
nō erūt: ⁊ cum impossibile sit vllū in illa
ciuitate futurū incōueniēs videt̄ necesse
esse vt angeli nō sint facti in illo pfecto
numero ⁊ plures futuri sint beati homi-
nes quā sint miseri angeli. **B** Nō
video qua ratione hoc negari queat.

A Aliā adhuc eiusdē sententie posse
dici puto rationem. **B** Hāc quoq;
p̄ferre debes. **A** Credim⁹ hāc mū-
di molē corporeā in melius renouandā
nec hoc futurū esse donec impleat̄ nume-
rus electoꝝ hominū. et illa beata perfic-
ciā ciuitas nec p̄ ei⁹ p̄fectionē hoc dif-
ferendum. **U**nde colligi potest deū ab
inicio p̄posuisse vt vtrūq; simul perfice-
ret: quatenus ⁊ minor que deū nō senti-
ret natura ante maiorē que deo frui de-
beret nequaquā p̄ficere: ⁊ i maioris p̄-
fectione mutata in melius suo quodam
modo quasi cōgratularē: ymo omnis
creatura de tā glorioza ⁊ tā admirabili
sui cōsumatiōe ipsi creatori ⁊ sibi inuicē
queq; suo modo eterne cōgaudēdo iō-
cundare: quaten⁹ q; volūtas in ratiōis
bili natura spōte facit hoc ⁊ iam insensū

bilis creatura p dei dispositōem natura
liter exhiberet. **S**olem^o namq; in maio
rū nostroz exaltatiōe p gaudere: vt cuz
in natalicjs sanctorz exultatiōe festina
iocundamur de gloria eoz exultantes?
Quā sententiā illud adiuuare videtur
quia si adam non peccasset: differret tñ
deus illā ciuitatē pficere donec comple
to ex hominib^o q̄ expectabat numero:
ipsi quoq; homies incorpūm vt dicam
ita transmūtarentur imortalem. **H**abe
bāt em̄ in paradiso quandā immortali
tatē id est potestātē nō moriēdi sed nō
erat immortalis hec potestas. quia po
terant mori: vt scz ipsi nō possēt nō mo
ri. **Q**d si ita est vt videlicet rationalem
illam z beatā ciuitatē z hāc mūdā in
sensibilem q; naturā de^o ab inicio ppo
suerit simul pficere: videt^r: q; aut illa ci
uitas nō erat cōpleta in numero ange
lorū ante maloz ruinā. sed expectabat
deus vt eā de hominib^o cōpleret: quādo
corporea mūdi naturā in meli^o inno
ret: aut si pfecta erat in numero nō erat
pfecta in pfirmatiōe: z differēda erat e^o
cōfirmatio: etiā si nullus in ea peccasset
vsq; ad eandē mūdi quā expectam^o re
nouationē: aut si nō diucius illa confir
matio differēda erat: acceleranda erat
mūdāna renouatio: vt cū eadē cōfirma
tiōe fieret: **S**ed quod mūdū nouiter fa
ctū statim deus renouare z eas res que
post renouatōez illā nō erūt: in ipso ini
cio ante q̄ appareret cur facte essent de
struere instituerit om̄i caret ratōe. **S**e
quit^r ergo: q; angeli nō ita fuerūt in nu
mero pfecto: vt eoz cōfirmatio nō diu
differret ppterea q; mūdi noui renoua
tionē mox oporteret fieri quod nō cōue
nit. **Q**uod autē eandē cōfirmationem
vsq; ad mūdi futurā renouationem dif
ferre deus voluerit: inconueniēs videt^r
presertim cū illā in aliquib^o tā cito pfe
cerit: **E**t cū intelligi possit: q; in primis
hominib^o quādo peccauerūt illā fecisse

si nō peccasset: sicut fecit in pseuerā
bus angelis. **Q**uāuis em̄ nōdū puebe
rent ad illā equalitatē angeloz ad quā
puēturi erāt homies: cum pfectus esset
numer^o de illis assumendus: **I**n illa ta
mē iusticia in qua erant videt^r q; si vici
sent: vt nō peccarēt temptati ita confir
marent cū omni ppagine sua qd̄ vltra
peccare nō possēt: quēadmodū q; vici
peccauerūt sic infirmati sunt vt quantū
in ipsis est sine peccato esse nō possint.
Quis em̄ audeat dicere plus valere in
iusticia ad alligandū in seruitutē homi
nē in prima psuasione sibi cōscentez
quā valeret iusticia ad cōfirmandū euz
in libertate sibi in eadē prima tēptatiōe
adherentē. **N**am quēadmodū: qm̄ hu
mana natura tota que erat i parentib^o
primis: tota in illis victa est vt peccaret
(excepto illo solo hoīe quē de^o sicut si
ne viri semine de virgine facere sic sciuit
a peccato ad se cernere voluit) ita i eis
dē tota vicisset si nō peccasset. **R**estat q̄
vt nō cōpleta in illo primo numero āge
lorz supna ciuitas: sed de hominibus cō
plēda fuisse dicat^r. **Q**ue si rata sunt plu
res erūt electi homines q̄ sint reprobi
angeli. **B** **R**ationabilia mihi valdē
vident^r que dicis. sed quid dicem^o q; le
gū de deo: cōstituit terminos populoz
iuxta numerz filioz israhel quod quidā
quia p filioz israhel: inuenit angeloz
dei sic exponit vt scdm numerz bonoz
angeloz assumēdus intelligat numer^o
electoz hominū. **A** **H**oc nō repug
nat predictē sententiē si certū nō est qd̄
totidez angeli cecidissent quot remāse
rūt. **N**ā si plures sunt angeli electi quā
reprobi et necesse est vt reprobos electi
homines restaurēt: z potest fieri vt bea
torū numero coequent^r: z sic plēs erunt
hoīes iusti q̄ angeli iniusti. **S**ed me m̄
to quo pacto incepti tue ridere questiōi
tue videlicet si qd̄ dixerō maior nō con
firmer auctoritas: quāuis illud rōne p

Cur deus homo

bare videar non alia certitudine accipitur nisi quia inter michi ita videtur donec michi deus melius aliquomodo reuellet. **C**ertus enim si quid dico quod sacre scripture absque dubio contradicat quia falsum est. nec illud tenere volo si cognouero. **S**ed si in illis rebus de quibus diuersa fieri possunt sine periculo sicut est illud vnde de nunc agimus. **S**i enim nescimus vtrum plures homines eligendi sint quam angeli predicti an non. et alterum horum estimamus magis quam alterum. nullum puto a se periculum si inquam in his rebus sic exponimus divina dicta ut diuisis sententiis fauere videatur nec alicubi inuenitur vbi quod indubitata tenendum sit determinetur non arbitror reprehendi debere. **I**llud autem quod dixisti. constituit terminos populo seu gentium iuxta numerum angelorum dei quod in alia translatione legitur iuxta numerum filiorum israel. quoniam ambe translationes aut idem significant aut diuersa sine repugnancia. ita intelligendum est ut per angelos dei et per filios israel. angeli boni significantur terminus. aut soli homines electi. **A**ut filii angeli et electi homines tota scilicet illa ciuitas superna. aut per angelos dei sancti angeli terminus. et per filios israel. soli homines iusti. aut soli angeli per filios israel. et iusti homines per angelos dei. **S**i boni angeli tantum designant per vtrumque idem est. quod si solum per angelos dei. **S**i vero tota celestis ciuitas: hic est sensus: quia tamdiu assumuntur populi id est multitudines electorum hominum aut tamdiu erunt populi in hoc seculo. donec de hominibus predestinatus numerus illius ciuitatis: non dum perfectus compleatur. **S**ed non video nunc quomodo soli angeli aut filii angeli et homines sancti per filios israel intelligantur. sanctos autem homines filios israel sicut filios abrahe vocari non est alienum. **Q**ui angeli quoque dei per hoc recte possent vocari quia vitam angelicam imitantur atque similitudo et equalitas illis angelorum promittitur in celo et quia omnes iuste viuentes angeli dei sunt. **U**nde et ipsi confessores atque

martires dicuntur. **Q**ui enim confitetur et testatur veritatem dei nuncius id est angelus est. et si malus homo dicitur dyabolus sicut de iuda dicit dominus propter similitudinem malicie. cur non et bonus homo dicitur angelus propter imitationem iusticie. **Q**uare possumus ut estimamus dicere deum constituisse terminos populo iuxta numerum electorum hominum quia tamdiu erunt populi et erit in hoc mundo hominum precreatio donec numerus eorumdem electorum hominum compleatur et eo completo cessabit esse hominum generatio: que fit in hac vita. **A**c si per angelos dei intelligimus sanctos angelos terminus et per filios israel. tantummodo iustos homines: duobus modis intelligi potest: quod constituit deus terminos populo iuxta numerum angelorum dei. aut quia tantus populus id est tot homines assumuntur quot sunt angeli dei aut quia tamdiu erunt populi donec numerus angelorum dei compleatur ex hominibus. **E**t hoc vnum exponi posse videri deo consti. ter. po. iuxta numerum filiorum israel. dei idem quia sicut supra dictum est tamdiu erunt populi in hoc seculo donec numerus sanctorum hominum assumatur: et colligatur ex vtriusque translatione: quia tot homines assumuntur quot remanserunt angeli. **U**nde terminus non sequitur quousque perditum angeli ex hominibus restaurandi sunt tot angelos cecidisse quot pseuerauerunt. **Q**uod terminus si diceretur inueniendus erit quo rate non sint supra posite rationes que vident ostendere non fuisse in angelis prius quoniam quidam illorum caderent illum perfectum numerum quem supra dixi et plures homines electos futuros quam sint mali angeli. **N**on me penitet quia coegi te ut de angelis diceres. **H**anc non frustra factum est: nunc redi ad id vnde digressi sumus. **A** Constant deum proposuisse ut de hominibus angelos qui ceciderant restauraret. **C**ertum est. **T**ales ergo oportet esse homines in illa ciuitate superna qui per angelos in illa assumuntur quales illi futuri ibi erant

pro quib⁹ ibidem erūt id ē quales nunc sūt boni angeli: alioquin nō erūt restaurati qui ceciderūt: sequitur quia de⁹ aūt nō poterit perficere bonū q̄ incepit aut penitebit eū tm̄ bonū incepisse que duo absurda sūt. **B** Vere oportet vt e⁹ quales sint homines bonis anglis. **A** Boni angeli vnq̄ ne peccauerunt. **B** Non. **A** Potes ne cogitare q̄ homo qui aliqñ peccauit nec vnq̄ deo p̄ peccato satisfecit. s̄ tm̄ impunit⁹ dimittitur equalis sit anglo qui nūq̄ peccauit. **B** Verba ista cogitare z dicere possū, sed sensū eoz ita cogitare nequeo sicut falsitatem nō possū intelligere veritatē esse. **A** Nō decet ergo deū hominem peccatorē sine satisfactione ad restauratiōnē angelozū sumere pditorū qm̄ nō patitur veritas eū leuari ad equalitatē angeloz. **B** Sic ostēdit ratio. **A** Cōsidera etiam in solo homine sine eo qd̄ debet angelis equari. vtz eū taliter deus ad beatitudinē vllā vel talem. q̄lem habebat añq̄ peccaret debeat puehere. **B** Dic que cogitas z ego cōsiderabo prout potero. **A** Ponam⁹ diuitem alicuē in manu tenere margaritam preciosam q̄ nunq̄ pollutio vlla tetigit quā q̄ null⁹ alius possit a mouere de manu eius nisi ip̄o pmittente z eam disponat recōdere in thesaurū suū vbi sūt carissima z preciosissima que possidet. **B** Logito hoc velut ante nos sit. **Ans.** Quid si ip̄e pmittat eādē margaritā ab aliquo inuido excuti de manu sua in scenū, tum phibere posset ac postea eā desceno sumens pollutā z non lotam in aliquē locū suū mūdū z carū deinceps illam sic seruatur⁹ recōdat. Putabis ne illū sapientē. **B** Quomō hoc possū? **A** Nam nō ne esset hoc satis meli⁹ vt margaritā suam mūdā teneret z seruaret quā pollutā. **A** Nōne similiter faceret de⁹ qui hominē angelis sociandū sine peccato quasi i manu sua tenebat in

paradiso. et permisit vt accēsus inuidia dyabol⁹ eū in lutū peccati quāuis cōsentientē deijceret. **S**i ei phibere vellet dyabolū nō posset temptare hominem: nō ne inquā similitē faceret si hoiez peccati sorde maculatū sine omni lauatiōe idest absq̄ omni satisfactōe talē semp̄ māsūrū saltē in paradisu de quo eiect⁹ fuerat reduceret. **B** Similitudinē si de⁹ is faceret negare nō audeo et idcirco cum hoc facere posse nō abnuo. **V**ideref ei aut quod pposuerat pagere non potuisse. aut boni ppositi euz penituisse q̄ in deum cadere nequeunt.

Quod homo non possit saluari sine peccati satisfactione. XIX. **A**

Tene igit certissime quia sine satisfactione id ē sine debiti solutiōe spōtanea nec deus pōt pctm̄ impunitū dimittere. nec peccator ad beatitudinē vel talē qualē habebat añq̄ peccaret puenire: nō em̄ hoc mō reparare hō vel talis qualis fuerat añ pctm̄. **B** Rationibus tuis omnimodo cōtradice re non possum. **S**ed quid est qd̄ dicam⁹ deo: dimitte no. de. no. et ois gens orat deū qm̄ credit vt dimittat sibi peccata. **S**i em̄ soluimus qd̄ debemus cur oramus vt dimittat? **R**ūqd̄ deus iniustus est vt iterū exigat qd̄ solutū est. **S**i aut nō soluimus: cur frustra oramus vt faciat qd̄ qz nō cōuenit facere nō pōt. **A** Qui nō soluit frustra dicit dimitte qui aut soluit supplicat qz hoc ip̄m pertinet ad solutionē vt supplicet. **N**ā deus nulli quicq̄ debet sed ois creatura illi debz et iō nō expedit hōi vt agat cū deo quē admodū par cū pari. **S**ed d̄ hoc nō est opus nūc tibi respondere. **C**ū enim cognosces cur xps mortuus est forsitā per te videbis qd̄ queris. **B** Sufficit mihi nunc qd̄ de hac questione respondes. **Q**d aut nullus homo ad beatitudinē pueire queat cū peccato aut solui a peccato nisi soluat qd̄ rapuit peccando: sic

Lur deus homo

apte mōstrasti vt etiā si veli non possim dubitare. **A** Hoc quoq; nō dubitabis vt puto quia scōm mēsurā peccati oportet satisfactionē esse. **B** Aliter aliquaten^o inordinatū maneret pctm̄ q̄ eē non potest. si deus nihil relinquit inordinatū in regno suo. Sed hoc est p̄stitutum quia q̄libz puū incōueniēs in deo impossibile ē. **A** Dic ergo quid solues p̄ peccato tuo. **B** Penitētiā cor: cōtritū et humiliatū, abstinētiā et multimodos labores corporis et misericordiā dandiz dimittēdi et obedientiā. **A** Quid in hīs omib⁹ das deo. **B** An nō honoro deū quādo p̄pter timorem eius et amorē in cordis cōtritōe letitiā tēporalem abitiō in abstinētijs et laborib⁹ delectatiōes et quietē hui⁹ vite calco, in dando et dimittēdo q̄ mea sūt largiēdo in obedientia meipsū illi subitio. **A** Cū reddis aliqd̄ qd̄ debes deo, etiā si non peccasti, nō debes cōputare pro debito quod debes p̄ peccato. Omnia autē ista debes deo q̄ dicis. Tātus nanq; debet esse in hac mortali vita amor et ad quod p̄tinet omne desiderii perueniēdi ad id, ad qd̄ factus es, et dolo: quia nondū ibi es, et timor: ne nō perueias vt nullā letitiā sentire debeas nisi de hīs que tibi aut auxiliuz aut sp̄e dāt perueniēdi. Nō em̄ mereris habere, qd̄ non scōm quod es amas et desideras et de quo q̄a nondū habes, et adhuc vtrū habiturus sis, an nō i tanto es periclo, non doles. Ad quod etiā p̄tinet q̄etē et delectatiōes mūdanas que animum ab illa vera quiete et delectatione reuocant fugere, nisi quātum ad intentiōem illuc pueniēdi cognostis sufficere. **D** actionem vero ita debes p̄siderare te facere ex debito, sicut intelligis q̄a qd̄ das a te nō habes sed ab illo cui⁹ seruus es tuz illi cui das, et natura te docet vt conseruo tuo idest homo homini facias qd̄ tibi ab illo vis fieri, et q̄a q̄ non vult das

re quod habet, nō debet accipere qd̄ nō habet. De dimissione breuit⁹ dico, quia nullaten⁹ p̄tineat ad te vidicta, sicut supra dixim⁹ quia nec tu tu⁹ es, nec ille tuus aut suus qui tibi fecit iniuriam sed vni⁹ domini serui facti ab illo de nihilo estis si et de conseruo tuo te vindicas, iudiciuz quod p̄p̄riū dñi et iudicis omniū est sup̄ illuz supbe p̄sumis. In obedientia vero quid das deo, q̄ non debes cui iubenti totum quod es et quod habes et quod potes debes. **B** Nihil iā au deo in hīs omib⁹ dicere me dare deo quod nō debeo. **A** Quid ergo solues deo p̄ pctō tuo. **B** Si meipsū et quicquid possū etiam qm̄ non pecco illi debeo ne peccem nihil habeo qd̄ pro peccato illi reddā. **A** Quid ergo erit de te? quomō poteris saluus eē. **B** Si ratiōes tuas p̄sidero nō video quomodo. Si autē ad fidem meam recurro in fide cristiana q̄ p̄ dilectiōem operatur spero me posse saluari et q̄a legimus si iniustus p̄uer⁹ fuerit ab iusticia sua et fecerit iusticiā omnes iniusticias suas tradi obliuioni. **A** Hoc non dicit nisi de illis qui autē expectabant cristū anteq̄ veniret aut credūt i eum postq̄ venit. Sed cristū et cristianā fidem quasi nunq̄ fuisse posuim⁹ quādo sola ratione vtrum aduentus eius ad saluationem hominum esset necessari⁹ querere proposuim⁹. **B** Ita fecimus. **A** Sola igitur ratione procedam⁹. **B** Quāuis in angustias quasdam me deducas, desidero tamē multū vt sicut incepisti progrediari.

Quod scōm mēsurā peccati oportet esse satisfactionem nec hanc homo p̄ se satisfacere possit et quāti ponderis sit peccatum. .XX. **A** **P**onam⁹ oia illa q̄ mō p̄posuisti te p̄ pctō posse soluere te non debere et videā⁹ vtrū possit sufficere ad satisfactiōez vni⁹ tā pui pcti sicuti ē vni⁹

aspectus cōtra volūtātē dei. **B** Hi si quia audio te hoc ponere i questiōem putarē me hoc pctm̄ vna sola compun-
ctōe delere. **A** Hōdū considerasti quāti pōderis t̄pctm̄. **B** Hunc ostēde mihi. **A** Si videres te incō-
spectu dei z aliquis tibi diceret aspice il-
luc. z deus ecōtra nllaten⁹ volo vt aspi-
rias quere tu ip̄e in corde tuo quid sit in
omibus que sūt p̄ quo deberes p̄tra vo-
lūtātē dei illū aspectū facere. **B** Hi-
hil inuenio p̄ quo hic debeam nisi forte
sim in ea necessitate posit⁹ vt sit necesse
me aut hoc aut maius pctm̄ facere. **A**
Remoue hāc necessitatē et de solo hoc
pctō considera si possis illud facere p̄te
ip̄so redimēdo. **B** Aperte video
q̄a nō possū. **A** Ne te diutius p̄trahā
q̄d si necesse esset aur totū mūdum z q̄c-
quid deus nō ē perirez in nihilū redi-
gi: aut te facere tam puam rem cōtra vo-
lūtātē dei. **B** Cum cōsidero acti-
onem ip̄am leuissimū quiddā in deo eē
sed tum intueor quid sit cōtra volūtātē
dei grauissimū quiddā z nulli dampno
compabile intelligo: sed solem⁹ aliqñ fa-
cere cōtra volūtātē alicui⁹ nō reprehēsi-
biliter vt res eius seruētur quod postea
illi placet p̄tra cui⁹ volūtātē facim⁹. **A**
hoc fit homini qui aliquādo nō intelli-
git q̄d sibi sit vtile aut nō posset restau-
rare q̄d pdit: sed de⁹ nllō idiget et oīa si
perirēt posset sic ea fecit restaurare. **B**
Fateri me necesse ē quia p̄o cōseruāda
tota creatura nihil deberē facere contra
volūtātē dei. **A** Quid si plures es
sent mūdi pleni creature sicut iste est.
B Si infinito numero mltiplicarētur
et similiter mihi obtēderētur idip̄sū re-
spōderem. **A** Nihil rectius potes.
Sed cōsidera etiā si cōtingeret vt cōtra
volūtātē dei illū aspectū faceres q̄d pos-
ses p̄o hic pctō soluere. **B** Nō ha-
beo aliquid maius q̄ supra dixi. **A**
Sic grauiter peccam⁹ quotienscūq̄ sci

enter aliquid quātūlibet parū contra
volūtātē dei facim⁹ quomō semp sum⁹
in cōspectu eius z semper ip̄se precipit
nobis ne peccem⁹. **B** Ut audio ni-
mis piculose viuim⁹. **A** Patet q̄a
scdm̄ q̄ntitatē pcti exiget deus satisfac-
tionē. **B** Nō possū negare. **A**
Nō ergo satisfacis si non reddis aliqd
maius quā sit id p̄ quo pctm̄ facere nō
debueras. **B** Et rōnem video sic
exigere z oīno esse impossibile. **A**
Nec deus vllū obligatū aliq̄ten⁹ debi-
to pcti assumere pōt ad beatitudinem
quia nō debet. **B** Nihilis ē grauis
hec sentētia. **A** Audi adhuc aliud
cur non minus sit difficile homiez recō-
ciliari deo. **B** Nisi fides me conso-
laretur hoc solū cogeret me desperare.
Ansel. Audi tamen. Boso **D**ic
Quā cōtumeliam fecit deo homo cū
se pmisit a dyabolo vinci pro qua satis-
facere non potest. XXI. Ansel.

Homo in paradiso sine peccato
factus quasi positus ē p̄ deo in-
ter deū z dyabolū vt viceret dy-
abolū non cōsentendo suadenti pecca-
tum ad excusatiōem z honorē dei. z cō-
fusionem dyaboli cum ille infirmior in
terra non peccaret eodem dyabolo sua-
dēte qui fortior peccauit in celo nllō sua-
dēte: et cum hoc homo facile posset effi-
cere nulla vi coact⁹ sola suastione spon-
te se vinci pmisit ad volūtātē dyaboli
z p̄tra volūtātē z honorē dei. **B** Ad
q̄d vis tēdere. **A** Iudica tu ip̄e si nō
ē p̄tra honorē dei vt hō recōciliē illi cū
calūnia hui⁹ cōtumelie deo irrogate. ni-
si pus hōrauerit deū vicēdo dyabolū si-
cut inhōrauit illū vicē a dyabolo. Vi-
ctoria vero talis esse debz vt sic foris ac
potestate immortalis cōfēsit facile dy-
abolo. vt peccaret vnō iuste icurrit penā
mortalitatis ita infirm⁹ z mortalis q̄lē se
fecit ip̄e p̄ mortis difficultatē vicat dy-
abolū vt nllomō peccet q̄d facere nō pōt

Lur deus homo

quādiu ex vulnere primi pcti cōcipitur et nascitur in pctō. **B** Iterū dico q̄a et ratio pbat q̄s dicit̄ z impossibile est.

A Adhuc accipe vnū siue q̄ iuste non recōciliaf hō nec min⁹ impossibile est.

B Totiā pposuisti nobis que facere debem⁹ vt quicquid sup addas non me magis terrere possit. **Anselm⁹.** Audi tamen **Boso.** Audio.

Quod abstulit deo cū peccauit quod reddere nequit. **XXII.** **A**

Quid abstulit homo deo cū vinci se permisit a dyabolo. **B**

Dic tu vt incepisti q̄a ego nescio: quid sup hec mala que ostēdisti potuit addere. **A** Nōne abstulit deo quicqd̄ de humana natura facere pposuerat. **B**

Nō pōt negari. A Attēde indistinctam iusticiā z iudica scdm̄ illā vtrū ad equalitatē pcti homo satisfaciāt deo: ni si idipsū quod pmittēdo se vinci a dyabolo deo abstulit: dyabolū vincēdo restituat: vt quēadmodū p hoc victus est rapuit dyabolus quod dei erat: z deus pdidit. ita p h̄ q̄s vicit pdat dyabol⁹ et de recuperet. **B** Nec districti⁹ nec iustius aliquid pōt cogitari. **A** Pu-

tas ne sūmā iusticiā hāc iusticiā posse violare. **B** Nō audeo cogitare. **A**

Nullaten⁹ ergo debet aut pōt accipere homo a deo q̄s deus illi dare pposuit si nō reddit deo totū quod illi abstulit: vt sicut p illū deus perdidit ita per illū recuperet. **Q**uod nō aliter fieri valet ni si vt quēadmodū p victuz tota hūana natura corruptaz q̄si fermētata ē pctō cū quo nullū deus assumit ad perficiendam illā ciuitatē. celestē ita per vincētem iustificētur a pctō tot hoīes q̄s illū numerū completuri erāt ad quē cōplendū factus ē hō. **S**ed hoc facere nullaten⁹ pōt homo pctō: quia pctō: peccatorē iustificare nequit. **B** Et nil iustius z nil impossibili⁹. **S**ed ex his omnibus videtur misericōdia dei z spes hominis

perire q̄tum ad beatitudinē spectat ad quā factus ē homo. **A** Expecta adhuc parū. **B** Quid habes adhuc apli⁹

Quia q̄diu homo non reddit quod debet nōn possit esse beatus nec excusetur impotentia. **XXIII.** **A**

S homo dicitur iniust⁹ qui hōi non reddit q̄ debet multō magis iniustus ē qui deo quod debet non reddit. **B** Si pōt z non reddit vere iniustus ē. Si vero nō pōt quomō iniustus ē. **A** Forsitan si nulla in illo est impotētie causa aliquaten⁹ excusari potest. **S**ed si in ipa impotētia ē culpa sicut non leuigat pctm̄ ita nō excusat nō reddentē debitū. **N**am si quis iniūgat aliqd̄ opus seruis suo et precipiat illi ne deiciat se in foueā q̄ illi demonstrat vnde nullaten⁹ exire possit: z seruus ille cōtempnēs mādātū et monitionē dñi sponte se in p̄mōstratā mittat foueā vt nullaten⁹ possit in iūctum opus officere putas ne illi aliquaten⁹ impotētia istaz ad excusationē valere cū opus iniūctū non faciat. **B** Nullomō sed ad augmētū potius culpe quoniā ipē impotentia illa sibi fecit. **D**upliciter nāq; peccauit q̄a et quod iustus ē facere nō fecit et quod p̄ceptū ē ne facere fecit. **A**

Ita homo qui se spōte obligauit illi debito quod soluere non pōt. z sua culpa deiecit se in hāc impotentia vt nec illud possit soluere quod debebat ante pctm̄ id ē ne peccaret nec q̄s debet: quia peccauit inexcusabilis ē. **I**pa nāq; impotentia culpa ē quia nō debet eā habere ymo debet eā nō habere. **N**am sicut culpa ē non habere quod debet habere ita culpa ē habere q̄s debet nō habere. **S**icut ergo culpa ē homini non habere potestātē illā q̄ accepit: vt pōssēt carere pctm̄ sic culpa ē illi habere impotentia p q̄ nec iusticiā teneret pctm̄ carere nec q̄s p pctō debet reddere pōt. **S**pōte nāq; fecit vnde pdidit illā potestātē z

Libec Secundus

deuenit in hac impotentiā. Idē em̄ ē nō habere potestātē q̄ debet habere impotentiā q̄ debet non habere. Quā ppter impotentiā reddēdi deo q̄ debet q̄ facit vt nō reddat non excusat hoīem si non reddit quō effect⁹ pcti nō excusat pctm̄ q̄ facit. **B** Et graue nimis ē z ita eē necesse ē. **A** Inuist⁹ ergo hō ē qui nō reddit deo quod debet. **B** Nimis ē yerū nā inuist⁹ ē quia nō reddit z inuist⁹ ē quia reddere nequit. **A** Null⁹ qm̄ inuist⁹ admittitur ad beatitudinem quoniā quēadmodū beatitudo ē sufficiētia in qua nulla ē idigētia: sic nulli cōuenit nisi i quo ita pura ē iustitia vt nulla in eo sit iniustitia. **B** Hō audeo aliter credere. **A** Qui ergo non soluit deo q̄ debet non potest eē beatus. **B** Nec hoc cōseq̄ negare possū. **A** Qd̄ si vis dicere q̄a misericors de⁹ dimittit supplicāti q̄ debet idcirco q̄a reddere nequit: non pōt dici dimittere: nisi aut h̄ quod hō spōte reddere debet: nec pōt: id ē: quod recōpensari possit pctō: q̄ si eri nō deberet p cōseruatiōe omis rei q̄ deus nō ē aut hoc quod puniendo erat ablatu⁹ iuito: sicut supra dixi id ē beatitudinē. **B** Si dimittit q̄ spōte reddē debet hō ideo q̄a reddere nō pōt: qd̄ est aliud q̄ dimittit de⁹ q̄ habere non pōt. **S**ed derisio ē vt talis misericordia deo attribuat̄. **A** si dimittit q̄ inuito erat ablatu⁹ ppter impotentiā reddēdi q̄ spōte reddere debet: relaxat de⁹ penā z facit beatū hoīem ppter pctm̄: quia habet q̄ debet non habere. **N**ā ipam impotentiam debet non habere z idcirco q̄ diu illā habet sine satisfactione pctm̄ est illi. **V**erū huiusmodi miscōdia dei nimis ē p̄traria iustitie illi⁹: que nō nisi penam pmittit reddi ppter pctm̄. **Q**uā ppter quēadmodū deū sibi eē contrariū ita hoc mō illū eē misericordē ē impossibile. **B** Aliā dei misericordiā video esse querēdā q̄ istā. **A** **V**erū esto di-

mittat de⁹ ei q̄ si soluit sbiū idcirco q̄ nō pōt. **B** **T**ravelle. **A** **A**t q̄ diu nō reddet. aut volet reddere aut nō volet. **Q**d si volet q̄ nō poterit indigēs erit. **S**i x̄o si volet iust⁹ erit. **B** **H**oc nil clari⁹. **A** **S**iue aut idiguus siue iust⁹ sit beat⁹ nō erit. **B** **E**t h̄ aptū. **A** **Q**uā diu aut nō reddet beatus eē nō poterit. **B** **S**i rōnem seq̄tur deus iustitie nō ē qua euadat miser hominatio et miscōdia dei perire videt̄. **A** **R**ōnem postulasti rōnem accipe: miscōdem des̄ eē nō nego qui hoīes z iumēta saluat quēadmodū multiplicauit misericordiā suam. **N**os aut loqm̄ur de illa vltia miscōdia q̄ post hāc vitā beatū facit hoīem: hāc beatitudinē nulli dare debere: nisi illi cui penitus dimissa sūt pctā: nec hāc dimissionē fieri nisi debito reddito q̄ debetur pro pctō scdm̄ magnitudinē pcti suprapostus rōnibus puto me sufficiēt ostēdisse. **Q**uib⁹ si qd̄ tibi videtur posse rōnibus obici dicere deberes. **B** **E**go vtiq; nullam tuarū rōnum alq̄ten⁹ infū mari posse video. **A** **N**ec ego si bene cōsideretur estimo: yerūtū si vel vna de omnib⁹ quas posui in expūgnabili veritate roborat sufficere debet. **S**iue nanq; vno siue pluribus argumētis veritas inexpūgnabiliter mōstret equaliter ab omni dubitatiōe d̄fēditur. **B** **E**cce ita ē. **Q**uomō ḡ salu⁹ erit hō si ipē nō soluit q̄ debz nec saluari valet si nō soluit q̄ debet aut q̄ frōte asserim⁹ deū in misericordia diuītē sup̄ h̄manū itellectū hāc misericordiā facere nō posse. **A** **H**oc debes nūc ab illis exigere: q̄ x̄pm̄ nō eē credūt necessariū ad salutē hoīs: quoz vice loq̄ris: vt dicāt q̄lit hō saluari sine x̄po possit. **Q**d si nō possūt vllomō desināt nos irridere z accedāt vt iūgāt se nobis q̄ nō dubitam⁹ hoīem saluari posse p x̄pm̄ aut desperēt h̄ vllomō posse fieri. **Q**d si horēt credāt nobiscū i x̄pm̄ vt possint saluari. **B** **A**te q̄ro sicut in

cepi vt ostendas mihi qua ratione saluetur homo per cristum.

¶ Ex necessitate per cristum saluetur homo. .XXIII.

Nonne sufficere: pbatur p cristu hoiem posse saluari cu etia infideles no negent hoiem vllomō posse fieri beatu: z satis ostensum sit qa si ponim⁹ xpm non esse: nullomō pot inueniri salus homis. **A**ut em p xpm aut alio aliquomō aut nllomō poterit salu⁹ esse. **¶** Quia ppter si falsuz ē qa nullo aut aliquo aliomō pot hoc ee: necesse ē fieri p xpm. **B** Si quis videns rōnem qa alio mō nō pot esse z nō intelligēs qua ratione p xpm esse valeat asserere velit q: nec p xpm nec vllomō queat hoc esse quid huic respōdebim⁹. **A** Quid respōdēdū est illi q idcirco astruit esse impossibile qd necesse ē esse qa nescit quomodo sit. **B** Quia insipiens est. **A** Cōtemnendū ē ergo qd dicit. **B** Elerum ē sed hoc ipm illi ostēdendū ē qua ratione sit quod putat impossibile. **A** An nō intelligis ex his q supra dixim⁹ quia necesse ē aliquos hoies ad beatitudinē puenire. Nam si deo ē incōueniēs hoiem cū aliqua macula pducere ad b ad quod illū sine omni macula fecit: ne aut boni incepti penitere: aut ppositū implere non posse videatur: multomagis ppter eādem incōueniētā ipossibile est nullū hoiem ad hoc puehi ad qd factus ē. Quapropter aut extra fidē cristianā inueniēda ē pcti satisfactio: qualem supra esse debere ostēdim⁹: qd nulla ratō pot ostēdere aut indubitanē in illa esse credenda ē. Quod em in necessaria rōne veracit esse colligitur: id in nullam debet duci dubietatem etiā si ratio quomō sit nō pcpitur. **B** Uerū ē qd dicit **A** Quid ergo qris ampli⁹. **B** Hō ad hoc veni vt auferas mihi dubitatioem: sed vt ostēdas mihi certitudis mee rōnem Quapropter sicut me rōna

biliter deduxisti ad hoc vt videā hoiem peccatorē hoc debere deo p pctō quod et reddere nequit: z nisi reddiderit saluari nō valet: ita volo me pducas illuc vt rōnabili necessitate itelligā esse oportere oīa illa que nobis fides chatholica d xpo credē pcpit: si volum⁹ saluari: z quomō valeāt ad salutē homis z qualiter deus misericōdia saluet hoiem cum non dimittat illi pctm nisi reddiderit quod ppter illud debet: z vt cerciores sint argumentatiōes tue sic a lōge incipe vt eas supra firmū fundamentū constituas. **A** Adiuuet menūc de⁹ quia tu nullaten⁹ mihi parcis nec cōsideras inbecillitatē sciētie mee cui tam magnū opus iniungis. **¶** Temptabo tamē qñquidem incepti nō in me sed in deo cōfidens z faciā qd ipō adiuuātē potero. **¶** Sed ne fastidium hec volenti legere nimis lōga pnuatiōne generem a dictis dicenda alio exordio distinguamus.

¶ Explicit liber primus.

¶ Incipiunt capitula libri secundi.

Hominē eē factū iustū. **¶** Ca. I.
¶ Quod non moreretur si nō peccasset. **¶** Capitulū. II.
¶ Quod cū corpore in quo viuit in hac vita resurgat. **¶** Capitulū. III.
¶ Quod de humana natura perficiat deus quod incepti. **¶** Capitulū. IIII.
¶ Qd quis hoc necesse sit fieri tñ non hoc faciet cogēte necessitate z q sit necessitas que aufert gratiā aut minuit et sit necessitas que auget. **¶** Capitulū. V.
¶ Qd satisfactiōem p qd saluat hō nō possit facere nisi de⁹ hō. **¶** Capitulū. VI.
¶ Qd necesse sit eundē ipm eē pfectum deū z perfectū hoiem. **¶** Capitulū. VII.
¶ Qd ex genere ade z de virgie semia: deū oporteat assūere hoies. **¶** Ca. VIII.
¶ Quod necesse sit vebū solū z hoies in ynā cōuenire psonā. **¶** Capitulū. IX.
¶ Quod idē hō non ex debito moriaf et quomō nō possit vel possit peccare et

Liber Secundus

cur ille vel angelus d̄ sua iusticia laudā
dus sit cū peccare nō possint. .X.

Quod moria ex sua p̄tate z q̄ mortali
tas si p̄tineat ad purā hoīs naturā. XI.

Quod q̄uis incōmodorum nostrorum
pariceps sit miser tñ non sit. ¶ Ca. XII.

Quod cum alijs infirmitatibus nostris
ignorātiā non habeat. ¶ Ca. XIII

Quomodo mors eius preualeat nu
mero z magnitudi p̄ctōrū oīm. XIII.

Quō deleat mors eadē etiā peccata
eum perimentium. ¶ Capitulum. XV.

Qualiter deus d̄ massa peccatrice af
sumpsit hominem sine peccato z de sal
uatione ade et eua. ¶ Capitulum. XVI.

Quod in deo non sit necessitas vel im
possibilitas et q̄ sit necessitas cogens et
necessitas non cogens. ¶ Ca. XVII

Quomodo vita xp̄i soluat deo p̄
peccatis hominuz: et quomodo debuit
xp̄s vel non debuit pati. ¶ Ca. XVIII

Quanta ratione d̄ morte eius sequa
tur humana saluatio. ¶ Capi. XIX.

Quā magna z q̄ iusta sit m̄ia dei.

Quod impossibile sit dyabolū re
conciliari. ¶ Capitulum. XXI

Quod in his que dicta sunt veritas ve
teris z noui testamenti p̄bata sit. XXII

Incipit liber sc̄ds hominē factū esse
iustum vt beatū esset. ¶ Capitulum. I.

Rationalē na
turā a deo factā esse iustā
vt illo fruendo beata esset
dubitari non debet. Ideo

nāq̄ rōnalis est vt discernat inē iustū et
iniustū inter bonū z malū inter mai⁹ bo
nū z min⁹ bonū. Alioqn frustra facta ef
set rōnalis. Sed de⁹ nō fecit eā rōnales
frustra. Quare ad hoc eā factā rōnales
eē p̄stat. Simili rōne p̄bat qz ad hoc ac
cepit p̄tatem discernēdi vt odisset z vi
taret malū: amaretqz et diligeret bonuz

atqz maius bonū magis diligeret z eli
geret. **A**lter nāqz frustra illi de⁹ dedis
set p̄tatem illā discernēdi quā vanū di
scerneret si sc̄dm discretionē nō amaret
z vitaret. Sed nō puenit vt d̄s tātā po
testatē frustra dederit: ad h̄ itaqz factāz
eē rōnalē naturā certum ē vt sūmum
bonū sup omnia amaret et diligeret nō
propter aliō sed p̄pter ip̄m: si. n. p̄pter
aliud: nō ip̄m sed aliud amat. **E**t h̄ nisi
iusta facere nequit. **E**t igit frustra non
sit rōnalis: simul rōnalis z iusta fa
cta ē. **Q**uod si ad sūmū bonū eligendū
et amādū iusta facta ē aut talis ad h̄ fa
cta ē vt aliquādo assequer̄ qd̄ amaret et
eligeret aut nō. Sed si nō ad hoc iusta
est facta vt qd̄ sic amat z eligit assequa
tur: frustra facta ē talis vt sic illud amet
et eligat nec vlla ratio erit cur illd̄ asseq̄
debeat aliqn̄. **Q**uādiu ergo amando z
eligendo sūmū bonū iusta faciet: ad qd̄
facta ē misera erit: qz indigēs erit cōtra
volūtātē non h̄ido qd̄ desiderat qd̄ ini
mis absurdū ē. **Q**ua p̄pter rōnalis na
tura iusta ē factā vt sūmo bono fruendo
br̄a esset. homo ḡ qui rōnalis natura ē:
factus ē iust⁹ ad h̄ vt d̄o fruendo br̄is eēt
Quod h̄ si moreret si nō peccasset. **H**

Quod at talis factus sit vt necita
te non moreret hoc facile p̄bat
qz vt iā dixim⁹ sapientie et iusti
cie dei repugnat vt cogeret mortē pati
sine culpa: quē iustū fecerat ad eternam
br̄itudinē. Sequit̄ ḡ quia si nunqz pec
casset nūqz moreretur.

Quod cū corpore i quo viuit in hac vita
resurgat. ¶ Capitulum. III.

Unde apte qnqz futura mortuo
rū resurrectio p̄bat. **Q**uipe
si h̄o p̄fecte restaurādus ē talis
debet restitui q̄lis futur⁹ erat si non pec
casset. **B** Aliē eē nō potest. **Q**uē
admodū igit si nō peccasset h̄o cū codē
quod gerebat corpore incorruptibilita
tem transmūtandus erat ita oportet vt

Cur deus homo

cum restaurabitur cum suo in quo uiuit
i hac vita corpore restauret. **B** Quid
respondebimus si quis dicat quia hoc
fieri oportet de illis in quibus humana gen-
restaurabitur & reprobis uero non est neces-
se. **A** Nil iusti aut ueniendi intelligit
quam ut sicut homo si pseuerasset iusticia to-
tus id est anima et corpore eterne beatus esset:
ita si pseuerat in iusticia totus similis eter-
ne miser sit. **B** Breuiter mihi de his
satisficisti.

Q de humana natura proficiat deus quod
incepit. **Capitulum III.**

E hijs est facile cognoscere quam
ad hoc de humana proficiat deus na-
tura quod incepit: aut inuani fecit: tam sub-
limem naturam ad tantum bonum. At si nihil pe-
catorum agnoscit deus fecisse quam rationalem na-
turam ad gaudendum de se: valde alienum est
ab eo ut illam rationalem naturam penitus peri-
re sinat. **B** Non potest aliter putare cor-
rationale. **A** Necessesse est ergo ut de huma-
na natura proficiat quod incepit hoc autem fie-
ri sicut diximus nequit nisi per integram peccati
satisfactionem quam nullus peccatorum facere po-
test. **B** Intellego iam necesse esse ut deus
proficiat quod incepit: ne aliter quam deceat a
suo incepto videatur deficere.

Q quamuis hoc necesse sit fieri tamen
non faciet cogente necessitate et quod sit neces-
sitas que aufert gratiam aut minuit et sit neces-
sitas que augeat. **Boetius.** **Capitulum V.**

Sed si ita est videtur quasi cogi de-
necessitate uitam indeceteriam ut salu-
tem procuret humanam. **N**on ergo nega-
ri poterit plus habere propter se facere quam propter
nos. At si ita est quam gratiam illi debemus pro
eo quod facit propter se. Quomodo etiam nos imputa-
bimus salutem eius gratiam: si nos saluat neces-
sitate. **A** Est necessitas que benefacienti gratiam au-
fert aut minuit et est necessitas qua maior ex
beneficio: gratia debet. Cum enim aliquis ca-
necessitate cui subiacerit inuitur beneficium: aut
nulla aut minor illi gratia debet. Cum uero
ipse se sponte necessitate benefacienti subdit

nec inuitur eam sustinet tunc utique beneficium gra-
tiam meretur maiorem. **N**on enim hec est dicenda
necessitas sed gratia quod nullo cogente illum
suscepit aut seruat sed gratis. **N**am si quod
hodie sponte permittis te cras daturum eam
de cras uoluntate das: quamuis necesse sit te
cras reddere permittis: si non poteris aut
non uis mereri. non tamen minus tibi debet
ille pro impetro beneficio cui das quam si non
permisisses: quam te debitorem ante tempus
dacionis illi facere non es cunctatus nec co-
actus. **T**ale est cum quis sancte conuersationis no-
uet propositum. Quamuis namque seruare illud
ex necessitate post notum debeat ne apostata
te dampnationem incurrat et licet cogi pos-
set seruare si noluit: si tamen non inuitur ser-
uat quod uouit non minus sed magis gratum
est deo quam si non uouisset: quam non solum co-
munem uitam sed etiam eius licentiam sibi pro-
pter deum abnegauit. **N**ec sancte uiuere di-
cedendum est necessitate: sed eadem qua uouit liber-
tate. **Q**uare multo magis si deus facit bo-
num homini quod incepit: licet non deceat eum a
bono incepto deficere: totum gratie debe-
mus imputare quod hoc propter nos non pro-
pter se (nullus egens) incepit. **N**on enim illud la-
tuit quod homo facturus erat cum illud fecit: et tamen
bonitate sua illum creando sponte se ut profice-
ret inceptum bonum quasi obligauit. **D**enique
deus nihil facit necessitate: quod nullo modo cogit
aut prohibet aliquid facere. **E**t cum dici-
mus deum aliquid facere quasi necessitate uitam
inhonestam quam utique non timet potius in-
telligendum est quod facit necessitate seruade ho-
nestatis que scilicet necessitas non est aliquid quam
immutabilitas honestatis eius: quam a se-
ipso et non ab alio habet: et ideo improprie
dicitur necessitas. **D**icimus tamen quod necesse est
ut bonitas dei propter immutabilitatem suam pro-
ficiat de homine quod incepit quamuis totum sit
gratia quod fecit bonum. **B** Concedo
satisfactionem per quam saluat homo non
possit facere nisi deus homo. **VI.**

Rec autem fieri nequit nisi sit qui
soluat deo pro peccato hominis

aliquid maius quam omne quod deus non est. **B** Ita constat. **A** Illud quod de suo poterit deo dare aliquid quod super omne quod se deo est maiori esse necesse est quam omne quod non est deus. **B** Nequeo negare. **A** Nihil autem est quod super omne sit quod deus non est nisi deus. **B** Verum est. **A** Non ergo potest hanc satisfactionem facere nisi deus. **A** Sic sequitur **A** Sed nec facere illam debet nisi homo alio qui non satisfacit homo. **B** Non videtur aliquid iustius. **A** Si ergo sicut constat necesse est ut de hominibus proficiatur illa superna civitas: nec hoc esse valet: nisi fiat predicta satisfactio quam nec potest facere nisi deus nec debet nisi homo: necesse est ut eam faciat deus homo. **B** Benedictus deus iam magni quiddam inuenimus de hoc quod querimus persequere igitur ut incepisti. Scio enim quia deus nos adiuuabit. **A** Inuestigandum est quomodo possit fieri deus homo.

Quid necesse sit eundem ipsum esse perfectum deum et perfectum hominem. VII.

Divina natura et humana si possunt inuicem mutari: ut divina fiat humana: vel humana divina nec ita misceri ut quedam tertia sit ex duabus que nec divina sit omnino nec humana. Denique si fieri possit ut altera in alteram converteretur aut esset tamen deus et non homo aut solum homo non deus. Aut si misceretur ita ut ex duabus corruptis fieret quedam tertia. quemadmodum de duobus indiuisibilibus animalibus diuersarum specierum masculo et femina nascitur tertiū quod nec patris integram nec matris seruat naturam sed ex utraque tertia nec homo esset nec deus. Non igitur potest fieri homo deus que querimus ex diuina et humana natura: aut conuersione alterius in alteram aut corruptiua commixtione vtriusque in tertia: quia hec fieri nequeunt: aut si fieri valerent nihil ad hoc quod querimus valeret. Si autem quolibet modo coniungi: ita dicuntur hee due nature integre: ut cum alius sit homo alius deus: et non idem sit deus quod et homo impossibile est ut am-

bo faciant quod fieri necesse est. Nam deus non faciet: quia non debet: et homo non faciet quia non poterit: ut ergo hoc faciat deus homo: necesse est eundem ipsum esse perfectum deum: et perfectum hominem qui hanc satisfactionem facturus est: quoniam eam facere non potest nisi sit verus deus nec debet nisi sit verus homo. Quomodo ergo seruata integritate vtriusque nature necesse est inueniri deum hominem non minus necesse est has duas naturas integras conueniri in vna persona quemadmodum corpus et anima rationalis conueniunt in vno hominem: quoniam aliter fieri nequit ut idem ipse sit perfectus deus et perfectus homo. **B** Totum mihi placet quod dicis. **Q**uid ex genere adae et de virgine femina deum opteat assumere hominem. VIII.

Restat nunc querere unde et a quo assumet deus humanam naturam. Aut enim assumet eam de adamo aut faciet nouum hominem quemadmodum fecit adamo de nullo alio homine. Sed si nouum hominem faciet non ex adae genere: non pertinet ad genus humanum quod natum est de adam: quare non debet satisfacere pro eo quod non erit de illo. Sicut enim rectum est ut pro culpa hominis non satisfaciatur ita necesse est ut satisfaciens idem sit qui peccator: aut eiusdem generis. Alter namque nec adamo nec generis eius satisfaciatur pro se. Ergo sicut de adamo et eua peccatum in omnes homines propagatum est: ita nullus nisi vel ipse vel qui de illi nascitur pro peccato hominis satisfacere debet. Quomodo ergo illi nequeunt: necesse est ut de illis sit qui hoc faciet. Amplius sicut adamo et totum genus eius pro se stetit sine sustentatione alterius creature si non peccasset: ita oportet ut si idem genus resurget post casum pro se resurgat et releuetur. Nam pro quemcumque in statum suum restituatur per illum vtriusque status bit pro quem status suum recuperabit. Deus etiam quando humanam naturam primitus fecit in solo adam: nec feminam ut de utroque sexu multiplicarentur homines facere voluit nisi de ipso vno ipse apte monstrauit

Tur deus homo

senō nisi de adam voluisse facere qđ de humana natura factur⁹ erat. **Q**uapropter si gen⁹ade p aliquē releuā hōiem qđ nō sit de eodē genere nō in illā dignitatē quā habiturum erat si nō peccasset adam: et ideo nō itēgre restaurabit⁹ et dei ppositū deficere videbit⁹ que duo in cōueniētia sūt. **E**rgo necesse ē vt de adam assunat⁹ hō p quē restauret⁹ genus ade. **B** Si rōiem seqmur sicut pposuim⁹ hoc inuitabiliter oportet eē. **A** Inuestigem⁹ nūc vtrū assumēda sit a deo natura hōis de patre et matre sicut alij homines aut de viro sine femina aut de femina sine viro. **R**ā quocunq; mō ex his tribus modis sit de adā et de eua erit de quibus ē omis hō vtriusq; sexus: nec aliq; modus ex tribus his facili⁹ ē dōq; alij vt eomō potius debet assumi. **B** Bene pcedis. **A** Verum nō ē opus multo labore vt ostēdat⁹ quia mūdius et honest⁹ pcreabitur hō ille de solo viro vel femina qđ de p̄mixtiōe vtriusq; sicut omnes alij filij hōim. **B** Sufficit. **A** But ergo de solo viro aut de sola femina assumēdus ē. **B** Aliud nō pōt. **A** Quatuor modis pōt de⁹ facere hōiem videlicet aut de viro et de femina: sicut asiduus vsus mōstrat: aut nec d viro nec de femina sicut creauit adam: aut de viro sine femina sic fecit eua: aut de femina sine viro qđ nondū fecit. vt igif hunc qđ modū probet sue subiacere potestati et ad hoc ipm opus dilatū eē nil cōuenientius qđ vt de femina sine viro assumat illū hōiez: quē querim⁹. **V**trū aut d virgine aut de nō virgine digni⁹ h fiat: nō ē op⁹ disputare: s̄ sine oī disputatiōe asserēdū ē: qđ d virgine deū hōiez nasci oportet. **B** Scđm placitum cordis mei loqueris. **A** Est ne solidū hoc qđ diximus aut vanū aliquid sicut nubes: qđ dixisti nobis infideles obicere. **B** Nil solidius. **A** Pingē igitur non sup fictam vanitatē sed sup solidā veritatem

et dic: qđ valde cōuenit vt quē admodū hominis peccatū et causa nostre dāpnatiōis initium sumpsit a femina: ita medicina peccati et causa nostre salutis nascatur de femina: ac ne mulieres desperent se p̄ntrere ad sortem beatorū quoniam de femina tantū malū p̄cessit oportet: vt ad reformādā spem earū de muliere tantū bonum procedat. **P**inge et hic. **S**i virgo erat que causa fuit humano generi toti⁹ mali. multo magis decet vt virgo sit que causa erit totius boni. **H**oc quoq; pingē. **S**i mulier quā fecit deus de viro sine femina facta est de virgine conuenit valde vt vir quoq; qđ fiet de femina sine viro fiat de virgine. **S**ed de picturis que possunt pingi sup hoc: quia deus homo de virgine muliere nasci debet: ista nunc sufficiant. **B** **T**alis pulcre et rōnabiles s̄ picture iste **Q**uod necesse sit verbū solū et hōiez in vnā cōuenire psonā. **.IX.** **A**

Nunc quoq; querendū ē in qua persona deus qui ē tres psonae hominē assumat. **P**lures enim persone nequeūt vnū eūdemq; hominē assumere in vnitate persone. **Q**uare in vna persona tātū hic fieri necesse ē. **S**ed de hac vnitate persone dei et hominis et in qua persona dei hoc magis fieri oportet in epistola de incarnatione verbi ad dominū papam vrbānū directa q̄tum ad presentē inuestigatiōem sufficere pu to locutus sū. **B** Breviter tamē hoc tange cur potius persona filij debeat incarnari quā patris et spiritus sancti. **A** **S**i quēlibet alia persona incarnaretur erunt duo filij in trinitate filij scilicet dei qui et ante incarnationem filius est et ille qui per incarnationem filius erit virginitus et erit in personis que semp equales esse debent in equalitas secūdum dignitatem natiuitatum. **D**igniorē namq; natiuitatem habebit natus ex deo quam nat⁹ ex virgine. **I**tē si pater fueris scar

Liber Secundus

natus erūt duo nepotes in trinitate q̄a pater erit nepos parētū virginis p̄ ho-
minē assumptū z verbū cum nil habeat
de hoīs nepos tamē erit virginis q̄a fi-
lij ei⁹ erit filius. **Q**ue oīa incōueniētia
sūt nec in carnatiōe verbi cōtingūt. Est
et aliud cur magis pueniat incarnari fi-
lio q̄ alijs psonis: quia cōueniētius so-
nat filius supplicare patri q̄ aliā psonā
alijs. **I**tē hō p quo erat oraturus z dyab-
olus quē erat expugnatur? ambo fal-
sā similitudinē dei p ppriā volūtātē pre-
sūperāt. **U**nde q̄st specialis? aduer⁹ p
sonā filij peccauerāt qui vera p̄ris simi-
litudō creditur. **I**lli itaq̄ cui specialius
fit iniuria pueniētius attribuit̄ culpe vī
dicta aut indulgētia. **Q**ua ppter cū ra-
tio nos inēuitabilis pduerit ad hoc vt
necesse sit diuinā et humanā naturaz in
vnaz conuenire psonā nec h̄ fieri possit
in pluribus psonis dei z hoc cōueniēti⁹
fieri pateat in psona verbi q̄ in alijs: ne-
cesse ē verbū dei z hoīem in vnā cōue-
nire psonā. **B** Sic ē via qua me du-
cis vndiq̄ multa ratiōe vt neq̄ ad dex-
tram neq̄ ad sinistā videā me ab illa
posse declinare. **A** Nō ego te duco
sed ille de q̄ loq̄mur: sine q̄ nil possum⁹
nos ducit vbiq̄: q̄ via veritatis tenem⁹.
Quod homo idē non ex debito mo-
riatur z quomō possit vel nō possit pec-
care z cur ille vel angel⁹ de sua iusticia
laudādus sit cū peccat nō possit. **X.**
Utrū aut̄ homo ille sit moritur⁹
ex debito sicut alijs hoīes ex de-
bito moriūt̄ nunc inuestigare
debem⁹. **S**ed si adam moritur⁹ nō erat
si non peccasset multo magis iste mortē
pati nō debet in quo pctm̄ eē nō pote-
rūt quia de⁹ erit. **B** In hoc volo te
aliq̄ntulū morari. **S**ive em̄ dicatur pos-
se siue non posse peccare in vtroq̄ mihi
non parua nascitur questio. **N**am si nō
posse peccare dicitur. **E**t em̄ aliquantu-
lū loquar nō quasi de illo qui nūq̄ fuis-

set sicut hacten⁹ fecimus: sed velud de
eo quē z cuius facta nouim⁹ quis neget
illū multa potuisse facere que pctā dicit̄
mus. **Q**uipe vt alia taceā quomō di-
cem⁹ eum nō potuisse mentiri quod sēp
peccatū ē. **C**um em̄ dicat iudeis de pa-
tre: si dixero quia nō scio eū ero similis
vobis mendax z inter hec verba dicat
non scio eū: quis eum dicat easdē tres
nequiuisse pferre dictōes siue alijs ver-
bis vt sic diceret nō scio eum? **Q**uod si
faceret vt ipse ait: esset mēdax q̄ est esse
peccatorē. **Q**uare quoniam hic potuit
peccare potuit. **A** Et hoc dicere po-
tuit z hoc peccare non potuit. **B**
Hoc ostende. **A** Omnis potestas
sequit̄ voluntatem. **C**ū enim dico quia
possum loqui vel ambulare: subaudit̄ si
volo. **S**i enim non subintelligit̄ volun-
tas non ē potestas sed necessitas. **N**am
cū dico quia nolens possum trahi z vinci
non est nec mea potestas sed necessitas
z potestas alteri⁹. **Q**uipe non ē aliud
possum trahi vel vinci: q̄ alius me trahere
vel vincere pōt. **P**ossum⁹ itaq̄ dice-
re de cristo quia potuit mentiri si subau-
diatur si vellet: z quomō mētiri non po-
tuit nolēs: nec potuit velle mentiri: nec
minus dici pōt nequiuisse mentiri. **S**ic
itaq̄ potuit z non potuit mentiri. **B**
Nūc redeam⁹ ad inuestigandū de illo
q̄si nōdū sit sicut incepim⁹. **D**ico igit̄:
si peccare nō poterit q̄a sicut dicit̄ non
poterit velle ex necessitate seruabit iusti-
ciā: q̄re nō ex libertate arbitrij iust⁹ erit.
Que igitur gratia illi p iusticia sua de-
bebit̄. **S**olem⁹ nāq̄ dicere deū idcirco
fecisse angelū et hoīem tales q̄ peccare
posset: q̄ten⁹ cū posset deserere iusticiā
et ex libertate arbitrij seruaret̄: gratiā z
laudem mererentur que illis si ex neces-
sitate iusti essent non deberent̄. **A**n-
selm⁹: **N**onne angeli qui modo pec-
care nequeunt laudandi sunt. **B**oso.
Sūrvtiq̄ q̄a hoc q̄ modo nō possunt

Cur deus homo

meruerūt p hoc qđ potuerūt z noluerūt.

A Quid dicis de deo qđ peccare non pot nec hoc meruit p potestātē peccādi qua nō peccauit nōne laudādus ē p iusticia sua. **B** Hic volo vt respōdeas p me. nā si dico euz nō eē laudandū scio me mēiri. **S**i autē dico laudādum timeo infirmare rōnem qđ dixi de angelis. **A** Angeli nō sūt laudandi d iustitia sua qđ peccare potuerūt quia noluerūt sed qđ p hoc quodam mō a se habēt quod peccare nequnt in quo aliqtenus siles sūt deo: qui a se habz quicquid habet. Dicitur em̄ aliqd quod non aufert quādo pōr: z facere eē aliquid qui cum possit idipm facere non eē. nō facit. Sic itaq; cum angelus potuit auferre sibi iusticiā z nō abstulit z facere se nō eē iustū z nō fecit recte asserit ipse sibi dedisse iusticiam z seipsū iustū fecisse. hoc igitur mō habet a se iusticiā quia creatura eaz aliter a se habere nequit. z idcirco laudādus ē de sua iustitia z nō necessitate. sed libertate iust^o ē. qđ improprie dicitur necessitas vbi nec coactio vlla ē nec prohibitio. Quia ppter quoniā de^o pfecte habet a se quicquid habet ille maxime laudādus ē de bonis que habz z seruat nō vlla necessitate sed sicut supra dixi ppriā z eterna imutabilitate. Sic ergo hō ille qui idē ipse deus erit quoniā omne bonū qđ ipse habebit a se habebit. nō necessitate sed volūtate z libertate z a seipso iust^o z idcirco laudād^o erit. Quāuis em̄ humana natura a diuina habeat qđ habebit. idem tamen ipse a seipso (qm̄ due nature vna persona erūt) habebit. **B** Satisfecisti mihi ex hoc z apte video qđ z peccare non poterūt: z tamē laudād^o erit d iustitia sua. Sed nūc querēdū estimo: cū de^o talē posset facere homiē cur nō tales fecit angelos et duos primos homiēs vt similiter z peccare nō possent z de iusticia sua laudandi essēt. **A** Intelligis qđ dicas. **B**

Videoz mihi itelligere z idcirco quero cur eos tales nō fecit. **A** Quoniam nō potuit nec debuit fieri vt vn^o quisq; eoz eēt idem ipse qui deus sicut d hoie isto dicim^o: z si queris cur nō vel tot qđ sūt persone dei vlt saltē de vno hoc fecit rñdeo quia ratio tunc fieri nllaten^o hoc exigebat. sed omnio (quia deus nil sine ratioe facit) phibebat. **B** Erubescio quia hoc quesivi dic quod dicitur^o eras. **A** Dicam^o ergo quia mori non debet quoniam non erit peccator. **Bo.** Concedere me oportet.

Quomoriā ex sua potestate qđ mortalitas nō pteat ad purā hois naturā. **XI**
Nunc autē restat indagare vtrū possit mori scđm humanā naturam. nā scđm diuinā icorruptibilis semper erit. **B** De hoc cur dubitare debem^o cū ipse verus hō futur^o sit z ois hō naturalit^o mortal^o sit. **A** Nō puto mortalitātē ad purā sed ad corruptā hois naturā ptinē. Quippe si nūq; peccasset hō z immortalitas ipsi^o imutabiliter firma esset: nō tñ minus homo eēt verus. z quādo mortales in icorruptibilitatē resurgēt non minus erunt veri homines: Nā si ptineret ad veritatē humano nature mortalitas: nequa qđ posset esse homo qđ esset immortalis: nō qđ ptinet ad sinceritatē humane nature corruptibilitas: siue icorruptibilitas: quoniā am neutra facit aut destruit homiēs: s altera valet ad eius miseriam: altera ad beatitudinem. Sed quoniā nullus homo qui non moriatur. Idcirco mortale ponitur in hominis diffinitioe a philosophis: qui non crediderunt totū hominē: aliqui potuisse aut posse esse immortalē. Quare nō sufficit ad demonstrandum illum hoiem debere mortalem esse hoc quia verus erit. **B** Quere ergo tu aliam rationē: quia ego illam nescio si tu nescis qua ille probet et posse mori. **Anselmus.** Dubium non est quia

aut deus erit ita omnipotēs erit. **B**
Un est. **A** Si ergo volet poterit ani-
 mam suam ponere et iter sumere. **B**
Si hō nō pōt nō videt q̄ sit om̄ipotens
A Poterit igit̄ nūq̄ mori. Si volet, et
 poterit mori et flurgere. Siue aut̄ aiām
 suā ponat nlo alio faciēte. siue aliq̄ hō fa-
 ciat vt eā ponat ipō pmittēte. quātū ad
 potestātē nil differt. **B** Nō ē dubi-
 um. **A** Si igitur voluerit pmittere
 poterit occidi. sed si noluerit nō poterit
B Ad hoc nos in dedinabilit̄ pducit
 ratio. **A** Ratio quoq̄ nos docuit.
 q̄a oportet eū mai⁹ aliquid habere. quā
 quicquid sub deo est. q̄d spōte det et nō
 ex debito deo. **B** Ita ē. **A** hoc
 aut̄ sub illo nec extra illū iueniri pōt. **B**
Uerū ē. **A** In ipō igitur inuenien-
 dū ē. **B** Sic sequitur. **A** Aut igitur
 seipm̄ aut aliqd̄ de se dabit. **B**
Nō possū aliter intelligere. **A** Que-
 rendū nūc ē cuiusmodi hec datio debe-
 bit eē. Dare nāq̄ se nō poterit deo. aut
 aliquid de se quasi nō habētū vt suus sit
 quoniā omnis creatura dei ē. **B** Sic
 est. **A** Sic ergo itelligēda ē hec da-
 tio. q̄ aliq̄mō ponet se ad honores dei:
 aut aliqd̄ de se quomō debito: non erit.
B Ita sequitur ex supradictis. **A**
Si dicim⁹ quia dabit seipm̄ ad obediē-
 dū deo. vt pseueranē seruādo iusticiam
 subdat se ei⁹ volūtati. non erit hoc dare
 q̄d de⁹ ab illo nō exigat ex debito. **B** Om-
 nis enī rōnalis creatura debet hāc obe-
 diētiā deo. **B** hoc negari nequit.
A Alio itaq̄ mō oportet vt det seipm̄
 deo aut aliqd̄ de se. **B** Ad hoc nos
 impellit ratio. **A** Uideam⁹ si forte
 hoc sit vitā suā dare: siue ponere aiām
 suā. siue tradere seipm̄ morti ad honorē
 dei. hoc enī ex debito de⁹ nō exiget ab
 illo. qm̄ nāq̄ nō erit pctm̄ in illo nō de-
 bebūt mori vt dixim⁹. **B** Aliter ne-
 queo intelligere. **A** Cōsideremus
 adhuc vtrū sic rōnabilit̄ pueniat. **B**

Dicitur ego libenter audia. **A** Si
 homo psuauitatē peccauit an nō cōue-
 nit vt p̄ asperitatē satisficiat? **E**t si tam
 facile vict⁹ ē a dyabulo vt deū peccādo
 ex honoraret. vt facili⁹ nō posset. nōne
 iustū ē vt homo satisficiēs deo p̄ pctō.
 tāta difficultate vincat dyaboluz ad ho-
 norē dei: vt maiori nō possit. **A**n nō ē di-
 gnū quaten⁹ qui se sic abstulit deo pec-
 cādo vt se plus auferre nō posset: sic se
 det deo satisficiēdo vt magis se nō pol-
 sit dare. **B** Non ē aliquid rōnabilit̄.
A Nil aut̄ asperius aut difficilius po-
 test homo ad honorē dei spōte et non ex
 debito pati q̄ mortē. et nullaten⁹ seipm̄
 pōt homo magis dare deo quātum se
 morti tradit ad honorē illi⁹. **B** Ue-
 ra sūt oīa hec. **A** Talē ergo oportet
 eū esse qui p̄ pctō hominis satisficere
 volet vt mori possit si velit. **B** Ue-
 deo hominem illū plane quē querim⁹ ta-
 lē esse oportere q̄ nec ex necessitate mo-
 riatur qm̄ erit om̄ipotēs. nec ex debito
 q̄a nunq̄ peccator erit et mori possit ex li-
 bera volūtate quia necessariū erit. **A**
Sūt et alia mlt̄a cur eū valde cōueniat
 hominum similitudinē et conuersatiōez
 absq̄ peccato habere que facili⁹ et clari⁹
 per se patent. in eius vita et operibus
 quam veit ante experimentuz sola ra-
 tione monstrari possint. **Q**uis enim ex-
 plicet quam necessarie. quam sapienter
 factum sit. vt ille qui homines erat redē-
 pturus et de via mortis et perditiōis
 ad viam vitę et beatitudinis eterne do-
 cendo reducturus: cum hominibus cō-
 uersaretur et in ipsa conuersatione cum
 eos doceret verbo quē vivere deberent
 seipm̄ exēplū pberet. **E**xēplū autem se-
 ipsum quomodo daret infirmis et mor-
 talibus vt propter iniurias aut contu-
 melias aut dolores aut mortem a iustu-
 tia non recederent si ipsum hec omnia
 sentire non agnoscerent. **E**t quāuis in comodozsim nostrorū

Cur deus homo

particeps sit miser tñ nō sit **B. XII.**

Omnia hec patēter oñdūt cum mortalē z incōmodo dōrū nostrōrū participē esse oportere. Sed hec omnia miserie nfe sūt. Nunquid g̃ miser erit. **A** Requaq̃. Nam sicut ad beatitudinem non pertinet comodū quod habet quis cōtra volūtātē. ita nō est miseria apprehēdere sapienter nlla necessitate aliqd̃ incōmodū scdm volūtātē. **B** Concedendum est. **F** Quod cum alijs infirmitatib⁹ nostris ignorantia non habeat. **XIII.**

Utrum in hac silitudine quā habere debet euz hominibus. dicvtrum ignorantiaq̃ sicut alias infirmitates nostras habitur⁹ sit. **A** Quid dubitas de deo vtrū sit oia sciēs. **B** Quia quāuis sit immortalis futurus ex diuina natura. mortalis tñ erit ex hūana. Cur ergo nō silt poterit ille hō esse vere ignorās sicut vere mortal erit. **A** Illa hois assumptio in vnitatē p̃sone nō nisi sapienter a summa sapia fiet: z ideo nō assumet in homie qd̃ nullo mō vile sed valde noxiū est ad op⁹ qd̃ idē hō factur⁹ est. Ignorātia nāq̃ ad nihilum illi vtilis esset: sed ad multa noxia. Quō em̃ tot z tāta opa que factur⁹ est faciet sine summa sapia. Aut quō illi hoies credēt si eū sciūt nesciūt. Si autēz nesciet ad qd̃ erit illi vñt̃ ignorātia illa. Deinde si nul amat nisi qd̃ cognoscitur sicut nihil erit boni qd̃ nō amat: ita nullū bonū erit qd̃ ignoret. Bonum autē nemo p̃fecte nouit nisi q̃ id a malo scit discernere: hāc quoq̃ discretionē null⁹ scit facere nisi qui malū nō ignorat. Sicut igitur ille de quo loquimur oē p̃fecte sci et bonū: ita nullū ignorabit malū. Omne igitur habebit sciam q̃uis eā publice in hoim cōuersatiōe nō oñdat. **B** Hoc in maiori etate ita videtur sicut dicis: sed in infantia sicut nō erit tēpus cōgruū vt in illo appareat sapia: ita non

erit opus: z ideo nec cōgruū vt illā habeat. **A** Nonne dixi qz sapienter fiet illa incarnatio. Sapienter nāq̃ assumet deus mortalitatē qua sapienter (qz valde vtiliter) vtef. Ignorāter x̃o nō poterit assumere sapienter: qz nūq̃ est vtilis: sed semp noxia nisi forte p̃ eā mala volūtās (que nunq̃ in illo erit) ab effectu restringitur. Nā z si aliquādo ad aliud nō nocet h̃ solo tñ nocet: qz scie bonū aufert: z m vt breuiter absoluā qd̃ queris ex quo hō ille erit plenus deo: sp̃ in seipso erit: vñ nunq̃ erit sine eius potentia z fortitudine et sapia. **B** Quis h̃ in x̃po fuisse semp nō dubitarē: adeo tñ quesui vt de hoc quoq̃ rōnem audirem. Sepe nāq̃ aliquid esse certi sumus: et tamen hoc ratione pbare nescimus.

F Quomodo mors eius preualeat numero z magnitudini pctōrū oim. **XIII**
Unc rogo vt doceas me quomodo mors eius p̃ualeat numero z magnitudini pctōrū omnium cū vnū (qd̃ putamus leuissimū) peccatū tā infinitū monstret vt si numerus obtendat infinitus mūdōrū q̃ sic pleni sunt creaturis sicut iste ē nec possint seruari nisi redigant̃ in nihilū: nisi faciat aliquis aspectū vnū cōtra volūtātē dei non tñ fieri debeat. **A** Si p̃ns esset hō ille et quis eēt scires z diceret tibi nisi occidas hoim illū pibit mundus iste totus: z quicqd̃ deus nō est faceres hoc p̃seruanda oī alia cteatura. **B** Nō facerem etiam si mihi infinitus uumer⁹ mūdōrum obtēderetur. **A** Quid si iterum tibi diceretur aut euz occides: aut omnia peccata mundi venient sup te. **B** oso. Responderem me potius illa omnia peccata velle suscipere: non solum huius mundi que fuerunt z que futura sunt: sed z quecumq̃ sup hic cogitari possunt q̃ istud solum: quod non solū de occasione eius: sed z de qua libet parua lesione que illum tangeret:

respōdere me existimo debere. **A** Recte existimas: sed dic mihi cur ita cor tuum iudicat: ut plus horreat unum peccatum in lesione huius hominis quam alia omnia que cogitari possunt: cum omnia quecumque sunt peccata contra illum sint. **B** Eum peccatum quod in persona eius fit incōpabiliter superat omnia illa que extra personam illius cogitari possunt. **A** Quid dicis ad hoc: quod sepe libenter aliquis patitur quaedam in sua persona molestias ne maiores patiat in rebus suis. **B** Quia deus non eget hac pacia cuius preteriti omnia subiaceret sicut tu supra eundem me interrogatiōis respōdisti. **A** Bene respondes: videmus ergo quod violatiōis vite corporalis huius hominis nulla immensitas vel multitudo peccatorum extra personam dei comparari valet. **B** Sapientissimum est. **A** Quātum bonū tibi videtur cuius interemptio tā mala est. **B** Si omne bonū tā bonū est: quod mala est eius destructio: plus est bonum incōpabiliter quam sicut sint ea peccata mala que sine existimatione superat eius interemptio. **A** Ubi dicis loquuta quod etiā peccata tantum sunt odibilia quantum sunt mala: et vita ista tantum amabilis quantum est bona. Inde sequitur quod vita hec plus est amabilis quam sint peccata odibilia. **B** Non possum hoc non intelligere. **A** Putas ne tantum bonum tā amabile ne posse sufficere ad solvendum: quod debet pro peccatis totius mundi. **B** Imo potest plus quam in infinitum. **A** Uides igitur quod vita hec vincat omnia peccata si pro illis detur. **B** Aperte. **A** Si ergo dare vitam est mortē accipere: sicut datio huius vite preualet omnibus hominum peccatis: ita et acceptio. **Q**uod deleat mors ea: (mortis, dem etiā peccata eū pimentū. B. XV. **I**ta esse de omnibus peccatis que personam dei non tangunt constat. Sed nunc video aliud querendum. Nam si tā malū est eum occidere: quam bona est vita eius quod potest mors eius superare et de-

lere peccata eorum quod eum occiderunt. Aut si alius cuius eorum peccatum delet quod potest aliorum quam hominum aliquid delere. Credimus enim quod et multi ex illis saluati sunt et innumerabiles alij saluantur. **A** Hanc questionem soluit apostolus qui dixit quod si cognouissent nunc quod deum glorie crucifixissent. Tantum namque differunt scient factum peccatum et quod per ignorantiam fit ut malum quod nunquam facere posset per nimietate sua si cognoscere veniale fit quia ignoranter factum est. Deum enim occidere nullus homo nunquam scienter saltē velle possit et id quod illum occiderunt ignoranter non in illud infinitum peccatum cui nulla alia comparari possunt peccata pruerunt. Nam si considerauimus eius magnitudinē ad videndum quā bona esset vita illa scōm huius quod ignoranter factum est: sed quasi scienter fieret quod nec unquam fecit aliquid nec facere potuit. **B** Rationabiliter interemptores christi adueniaz peccati sui perungere potuisse monstrasti. **A** Quid iam queris amplius. Ecce iam vides quod rationabilis necessitas ostendit ex hominibus proficiendum esse supernam ciuitatem: nec hoc posse fieri nisi per remissionem peccatorum: quod homo nullus habere potest: nisi per hominem qui idem ipse sit deus atque sua morte homines peccatores deo conciliet. **A** aperte igitur inuenimus christum quem deum et hominem cōfitemur et mortuum propter nos: hoc autē absque omnium dubietate cognoscimus: cuncta que ipse dicit certa esse quam deus merito nequit: et sapienter esse facta que fecerit dubitandum non est: quod quis non eorum rationem intelligatur a nobis. **B** Clerus est quod dicis. **A** Nec aliquatenus quod dixit esse verum aut quod fecit rationabiliter esse factum dubito. Sed hoc postulo ut quod quasi non debere aut si posse fieri videtur infidelibus in fide christiana hoc mihi qua ratione fieri debeat aut possit apias: non ut me in fide confirmes: sed ut confirmatum veritatis ipsius intellectu les. **Q**ualiter deus de massa (tiffes, peccatrice assumpsit hominem sine peccato et de saluatione ade et eue. XVI.

Cur deus homo

Quia propter sicut eorum que supra dicta sunt ratione aperuisti sicut peto ut eorum que sunt adhuc questurum ratione ostendas. Primum scilicet qualiter de massa peccatrice et humano genere quod totum infectum erat peccato hominem sine peccato quasi Animum de fermentato deus assumpsit. Nam licet ipsa hominis eiusdem conceptio sit munda et absque carnalis delectationis peccato virgo tamen ipsa unde assumptus est in est iniquitatibus concepta est et in peccatis concepit eam mater eius: et cum originali peccato nata est quod et ipsa in adam peccauit in quo omnes peccauerunt. **A** Postquam constat hominem illum esse deum et peccatorum reconciliatorum dubium non est eum omnino sine peccato esse: hoc autem esse non valet nisi absque peccato de massa peccatrice sit assumptus. Quam ratione vero sapientia dei hoc fecit si non possumus intelligere non debemus mirari sed cum veneratone tollerare aliquid esse in secretis tate rei quod ignorem. Quippe mirabilis deus restaurauit humanam naturam quam instaurauit. Equiliter enim utrumque deo facile est sed homo antequam esset non peccauit ut fieri non deberet. Postquam vero factus est peccato meruit ut quod et ad quod factus erat perderet: quamuis non perdidit omnino quod factus erat ut esset quod puniret aut cui deus miseret. Neutrū enim horum fieri posset si in nihilum redactus esset. Tanto ergo mirabilius deus illum restituit quam instituit quod homo de peccatore nec pro merito fecit. Quatum etiam est deum et hominem sic in unum conuenire ut suata integritate utriusque nature idem sit homo quod deus. Quis ergo presumat vel cogitare quod humanus intellectus valeat penetrare quam sapienter quam mirabiliter tam in scrutabile opere factus sit. **B** Assentior quod nullus homo potest in hac vita tamen secretum penitus aperire nec peto ut facias: quod nullus homo facere potest: sed tantum quantum potes. Plus enim persuadebis aliores in hac re rationes latere si aliquis te monstraueris videre quam si te nullam in ea rationem

intelligere nihil dicendo probaueris. **A** Video me ab ipse oportunitate tua non posse liberari. Sed si aliquatenus potero quod postulas ostendere gratias agamus deo. Si vero non potero sufficiat ea que supra probata sunt. Cum enim constat deum hominem fieri oportere dubium non est sapientiam et potentiam illi non de esse ut homo sine peccato fiat. **B** Sic libenter accipio. **A** Oportuit utique ut illa redemptione quam christus fecit prodesset non solum illis qui eo tempore fuerunt sed et alijs. Sit enim rex aliquis cui totus populus sue cuiusdam ciuitatis sic peccauit excepto vno solo qui tamen est de illorum genere ut nullus eorum facere possit unde mortis dampnatorem euadat. Ille autem qui solus est innocens tantam apud regem habeat gratiam ut possit et tantam dilectionem erga reos ut velit omnes qui credent suo consilio reconciliare: quodam seruitio ipsi regi valde placituro quod facturum est die secundum voluntatem regis statuto: et quoniam non omnes possunt qui reconciliandi sunt ad diem illam conuenire concedit rex propter magnitudinem seruicij illius ut quicumque vel ante vel post diem illam confessi fuerint se velle per illud opus quod ea die fiet veniam impetrare: et ad pactum constitutum ibi accedere ab omni culpa sint absoluti propter: et si contigerit ut per hanc veniam iterum peccet si digne satisfacere et corrigi deinceps voluerint per eiusdem pacti efficaciam iterum veniam recipiant: sic tamen ut nullus palatium eius ingrediatur donec factum sit: unde culpe relaxatur. Secundum hac similitudinem quoniam non potuerunt omnes homines qui saluandi erant presentes esse: quando redemptionem illam christus fecit: tanta fuit vis in eius morte ut etiam in absentes vel loco vel tempore eius presentatur effectus. Quod autem non solum presentibus prodesse debeat hinc facile cognoscitur: quia non tot presentes eius esse mortui potuerunt quot ad superne ciuitatis con-

structionē necessarij sūt: etiā si oēs q̄ ei⁹
dem mortis tpe vbiq̄q; erāt ad illā re-
deptōem admitterētur. **P**lures em̄ sunt
demonēs quā de quibus restaurād⁹ est
numerus eorū ea die viuerēt homines.
Nec credēdū est ex quo fact⁹ est homo
vllū tps̄ fuisse quo mūdus iste cū crea-
turis suis (que facte sūt ad vsus hoīm)
sic vacuus fuisset: vt null⁹ esset in illo ex
hūano genere ad hoc ptinēs ppter qd̄
factus est hō. **V**idē em̄ incōueniēs qd̄
deus vel vno momēto pmiserit hūanū
gen⁹ et ea que fecit ppter vsū eorū (de q̄
bus superna ciuitas pficiēda est quasi)
frustra extitisse. **N**az aliquatenus inua-
nū eē viderētur quādiu nō ad hoc pp̄
quod maxie factē essēt viderētur subsiste-
re. **B** **L**ōguētī ratione et cui nihil re-
pugnare vidē mōstras nullū vnq; tē-
p⁹ fuisse: ex quo fact⁹ est hō: absq; aliq̄
q̄ ad eā ptineret (sine qua fact⁹ eēt vane
oīs hō) recōciliationē qd̄ nō solū cōue-
nire sed etiā necē esse possum⁹. **C**cludere
Si em̄ cōueniētī et rationabili⁹ est hoc
qm̄ aliquādo nullū fuisse de quo (inten-
tio dei q̄ hoīem fecit) pficeret nec ē ali-
qd̄ qd̄ huic obuiet rationi: necē ē semp
aliquē ad p̄dictā recōciliatōem ptinētē
fuisse. **U**nde adā et euā ad illā ptinuisse
redēptōem dubitādū nō ē q̄uis hoc au-
ctōritas diuina apte nō pnunciet. **A**
Incredibile quoq; vidē quādo de⁹ il-
los fecit et pposuit immutabilē facere d̄
illis oēs hoies, quos ad celestē ciuitatē
assūptur⁹ erat qd̄ illos duos ab h̄ exclu-
serit pposito. **B** **I**mo illos maxie ad
h̄ fecisse credi debet: vt eēt de illis pp̄
q̄s facti sūt. **A** **B**ene cōsideras. **M**ul-
la tñ aīa ante mortē xp̄i paradisi celestē
ingredi potuit sicut supra dixi de regis
palacio. **B** **S**ic tenem⁹. **A** **V**irgo
aut̄ illa de qua ille hō assūpt⁹ est de quo
loqm̄r: fuit de illis q̄ ante necitatē ei⁹
p̄ eū mūdāti sūt a pctis et in ei⁹ ip̄a mū-
dicia de illa assūptus est. **B** **P**laceret

mibi multū qd̄ dicit nisi cū ip̄e debeat a
seip̄o habere mūdiciā a pctō: vidē eaz
habere a m̄re et p se mūd⁹ nō eē sed p il-
lā. **A** **N**ō ita ē. **S**ed quomō m̄fis mū-
dicia p quā mūd⁹ est nō fuit nisi ab illo:
ip̄e quoq; p se ip̄m et a se mōs fuit. **B**
Bene est de illo: verū adhuc mihi aliud
vidē querēdum. **D**ixim⁹ em̄ supra qz
non necitate moriturus erat et nūc vide-
mus quia mater eius p eius mortē futu-
rā mūda fuit: q̄ nisi illa fuisset ip̄e de illa
eē nō potuiss̄. **Q**uō nō necitate mortu⁹
est qui non nisi quia moriturus erat po-
tuit esse. **N**ā si moriturus nō esset virgo
de qua assumptus est mūda nō fuisset
qm̄ hoc nequaq; valuit esse nisi verā ei⁹
mortem credendo nec ille de illa potuit
aliter assumi. **Q**uare si non mortuus ē
ex necitate postq; assūptus ē de virgīe:
potuit nō esse assūptus de virgīe postq;
est assūptus: quod nō est possibile. **A**
Si bene que supradicta sūt p̄siderasses
hāc questionē in illis vt puto solutā in-
tellerisses. **B** **N**on video quomodo
A **N**ōne quādo quesuimus vtrū ille
mentiri potuerit: mōstrauimus in mēti-
endo duas eē ptates: vnā videlicet vo-
lendi mētiri: alterā mētiēdi et qm̄ cū mē-
ciēdi ptatem haberet hoc a seip̄o habu-
it vt nō posset velle mētiri idcirco d̄ sua
iusticia qua veritatem seruauit: esse euz
laudādum. **B** **I**ta ē. **A** **S**imiliter
est in seruando vitā: ptās volendi serua-
re: et ptās seruandi. **C**ū aut̄ querit vtrū
idem de⁹ hō potuerit seruare vitā suam
vt nunq; morerē dubitādum non est:
quia semp̄ habuit ptatem seruādi: quā-
uis nequiuert velle seruare vt nūq; mo-
reretur: et quomō hoc a seip̄o habuit vt
scilicet velle non posset non necessitate
sed libera potestate animā suam posuit
B **N**on omnino similes fuerūt in illo
iste potestates mētiēdi scilicet et seruā-
di vitam. **I**bi enim sequit̄ quia si vellet
posset mētiri hic aut̄ videtur quia si nō

Cur deus homo

mozi vellet: nō magis hoc posset q̄ posset nō esse quod erat. **N**am ad hoc erat hō vt moreret̄ z p̄pter hui⁹ future mortis fidē de virgīe potuit assumi sicut supra dixisti. **Q**uēadmodū putas illum nō potuisse nō mozi aut necessitate mozi esse q̄: nō potuit nō eē qd̄ erat: ita potes asserere illū non potuisse velle nō mozi: aut nccitate mozi voluisse: qm̄ quod erat nō esse non potuit. **N**ō enim magis ip̄e fact⁹ ē hō ad hoc vt moreret̄ q̄ vt vellet mozi. **Q**uaprop̄ sicut non debes dicere quia non potuit velle non mozi aut nccitate voluit mozi sic nō est dicendum q̄: nō potuit nō mozi aut nccitate mortuus ē. **I**mo qm̄ eadē subiacēt rationi scilicet z mozi z velle mozi vtrūq̄ videt̄ in illō nccitate fuisse. **Q**uis se sponte voluit hoīem facere vt eadē immutabili volūtate moreret̄ z p̄ huius fidē certitudis virgo munda fieret de qua hō ille assumeret̄. **D**eus filius dei. **N**ōne mōstratū est supra qd̄ dei volūtas nulla cogit̄ nccitate sed ip̄e se spōtanea sua seruat immutabilitate: quādo dicit̄ aliqd̄ nccitate facere. **V**ere mōstratū ē. **S**ed videm⁹ ecōtra qd̄ qd̄ d̄s imutabilis vult: non potest nō esse s̄ nccē ē eē. **Q**uia p̄pter si deus voluit vt ille hō moreret̄ nō potuit non mozi. **E**x eo qd̄ fili⁹ dei assūpsit hōminē ea volūtate vt moreret̄ p̄bas eundē hōiez nō potuisse nō mozi. **I**ta intelligo. **A**n nō similiter apperuit ex hīs que dicta sūt filiū dei z assūptū hōminē vnā esse p̄sonā vt idem sit deus z hō et filius dei z virgīs filius. **S**ic est. **I**dem igit̄ homo sua volūtate non potuit non mozi z mortu⁹ est. **N**egare nequeo. **Q**uomō ergo volūtas dei nulla nccitate facit aliqd̄ sed sua p̄tate: z volūtas illius fuit volūtas dei: nulla nccitate mortuus est: sed sola sua p̄tate. **A**rgumētationibus tuis obuiare nequeo: nā nec p̄positōes q̄s

p̄mittis nec cōsequētias quas inferis vlatenus infirmare valeo. **S**ed tamen h̄ mihi semp̄ occurrit quod dixisti quia si vellet nō mozi non magis hoc posset q̄ nō eē qd̄ erat: vere nāq̄ moriturus erat quia si vero nō fuisset mortuus nō fuisset vera fides future mortis ei⁹: per q̄ et illa virgo de qua nar⁹ est et alij multi mūdati sūt a pctō. **N**ā si vera nō fuisset nil p̄desse potuisset. **Q**uaprop̄ si potuisset nō mozi potuit facere nō esse verū qd̄ verū erat. **Q**uare verū erat ante qd̄ moreret̄ quia moriturus erat. **Q**uomō h̄ ip̄e sponte voluit z immutabili volūtate. **S**i ergo sicut dicit̄ idcirco nō potuit nō mozi quia vere moriturus erat et ideo vere erat moritur⁹ qd̄ h̄ ip̄e sponte z immutabiliter voluisse: quitur illū: nō ab aliud nō potuisse non mozi nisi quia immutabili volūtate voluit mozi. **I**ta est. **S**ed quecūq̄ fuerit causa verū ē tamē qd̄: non potuit nō mozi z necesse fuit illū mozi. **N**imis heres in nihilo: z vt dicit̄ solet queris nō dū in serpo. **A**n es oblitus qd̄ obiecerim excusationib⁹ tuis: in huius disputationis n̄e p̄ncipio: quia videlicet qd̄ postulabā nō faceres doctis: sed mihi z hoc ipsum mecum petētib⁹. **S**ustine igitur vt pro tarditate z habitudine nostri ingenij querā quatenus mihi z illis etiā in puerilib⁹ questionib⁹ sicut i cepisti satisfacias. **I**am diximus qd̄ deus in p̄prie dicitur aliquid nō posse: aut necessitate facere.

Et in deo nō sit nccitas vel impossibilitas z qd̄ sit necessitas cogēs z necessitas non cogēs. **C**apitulū. XVII.

Omnis quippe nccitas z impossibilitas eius subiacet volūtati. **I**llius aut̄ volūtas nulli subditur necessitati aut impossibilitati. **N**il em̄ est necessariū aut impossibile nisi quia ip̄e ita vult ip̄m vero aut velle aut nolle aliquid propter necessitatē aut impos-

sibilitatem alienū est a veritate. **Q**ua/
 re qm̄ omnia que vult: z non nisi q̄ vult
 facit: sicut nulla necessitas siue impossi/
 bilitas precedit eius velle aut nolle: ita
 nec eius facere aut non facere q̄uis ml̄
 ta velit immutabiliter z faciat. **E**t sicut
 cum deus facit aliquid postq̄ factū est
 iam nō potest nō esse factū: sed semp̄ ve
 rū est factū esse: nec tamen recte dicitur
 impossibile deo esse vt faciat q̄ preteri
 tum est nō esse preteritū. **N**il enī ibi ope
 ratur necessitas non faciēdi aut impossi
 bilitas faciēdi sed dei sola volūtas que
 veritatem semp̄ (quia ipse veritas est)
 immutabilem sicut est: esse vult: ita si p
 ponit se aliquid immutabiliter facturū q̄
 uis q̄ proponit anteq̄ fiat nō possit nō
 esse futurū non tamen vlla est in eo fa
 ciēdi necessitas: aut nō faciēdi impos
 sibilitas: quia sola operatur in eo vo
 luntas. **Q**uoties nāq̄ dicitur deus nō
 posse nulla negatur in eo ptās sed in su
 pabilis signat potētia et fortitudo. **N**ō
 enī aliud intelligitur nisi quia nulla res
 potest efficere vt agat ille q̄ negat pos
 se. **N**ā visitata est huiusmodi multū lo
 cutio vt dicatur res aliqua posse non qz
 in illa s̄ qm̄ in alia re est ptās et nō pos
 se: nō qm̄ in illa sed quia alia re est im
 potentia. **D**icimus nāq̄ iste hō potest
 vinci: pro aliquis potest eū nō vincere et
 ille non potest vinci pro: nullus eū vin
 cere potest. **N**ō enī ptās est posse vin
 ci sed impotētia nec vinci non posse im
 potentia est sed potestas. **N**ec dicimus
 deū necessitate facere aliquid: eo qz in il
 lo sit vlla necessitas sed qm̄ est in alio si
 cut dixi de impotētia quando dicit nō
 posse. **O**mnis quippe necessitas est aut
 coactio aut prohibitio: que due necessi
 tates cōuertūtur inuicem cōtrarie sicut
 necesse et impossibile. **Q**uicquid nāq̄
 cogitur esse prohibet non esse: z qz cogi
 tur non esse phibetur esse: quēadmodū
 qz necesse est esse: impossibile est non esse

impossibile est esse: z conuersim. **C**um
 autem dicimus aliquid necesse esse aut
 non esse in deo: non intelligitur qz sit in
 illo necessitas aut cogens aut prohibēs
 sed significat qz in oibus alijs rebus est
 necessitas prohibēs eas facere et cogēs
 non facere cōtra hoc q̄ de deo dicitur.
Nam cū dicimus qz necesse est deū sem
 per verum dicere: et necesse eum nunq̄
 mentiri nō dicitur aliud nisi quia tanta
 est in illo cōstantia seruandi veritatem
 vt necesse sit nullaz rem facere posse: vt
 vcrū non dicat aut vt mentiatur.

Quomō vita cristi soluat deo pro
 peccatis hominū et quomō debuit xps
 vel nō debuit pati. **C**apitulū. XVIII.

Quapropter cū dicimus quia ho
 mo ille qui secūdū vnitatē per
 sone sicut supra dictū est idē ipse
 est qui filius dei deus nō potuit nō mo
 ri aut velle non mori postq̄ de virgine
 natus est nō significatur in illo vlla im
 potētia seruandi aut volēdi seruare vi
 tam suā immortalē sed immutabilitas
 volūtatis eius quā se spōte fecit ad hoc
 hominem: vt in eadē voluntate perfe
 uerans moreretur et quia nulla res po
 tuit illam voluntatē mutare. **P**lus enī
 esset in potentia q̄ potētia si posset vel
 le mentiri aut fallere aut mutare volun
 tatem q̄ paus immutabilē esse voluit.
Et si quēadmodum supra dixi cum ali
 quo spōte se proponit aliquid facturū
 hominū z eadem volūtate postea per
 ficat: quod proposuit q̄uis cogi possit si
 nolit promissū soluere non tamē dicen
 dus est necessitate facere quod facit: sed
 ea qua proposuit libera voluntate. **N**ō
 enim necessitate aut impotētia fieri vel
 non fieri dici debet aliquid vbi neqz ne
 cessitas nec impotentia quicq̄ operant̄
 sed voluntas: si inq̄ ita ē i homine mul
 tomagis necessitas aut impotētia neqz
 q̄ nominande sūt in deo: qui nil nisi q̄
 vult facit z cuius volūtatem null a vis

Cur deus homo

cogere aut prohibere valet. Ad hoc enim valuit in xpo diuersitas naturarum et unitas persone: vt quod opus erat fieri ad hominum restaurandorum si humana non posset natura: fateret diuina: et si diuine minime conueniret: exhiberet humana: et non alius. sed idem ipse esset qui vtriusque perfecte existens per humanam solueret quod illa debebat et per diuinam posset quod expediebat. Denique virgo que per fidem munda facta est vt de illa posset assumi nequaquam crediderit illum moriturum nisi quod vellet quemadmodum per prophetam qui de illo dixit oblatum esse: quia ipse voluit didicerat. Quapropter quoniam vera fuit fides eius necesse erat ita futurum esse sicut credidit. Quod si te iterum perturbat quod dico necesse erat: memente quia veritas fidei virginis non fuit causa vt ille sponte moreretur: sed quia hoc futurum erat vera fuit fides. Quod si dicis necesse erat vt voluntate sola moreretur quia vera fuit fides siue prophetia que de hoc precesserat non est aliud quam si dicas necesse fuisse ita futurum esse quoniam sic futurum erat huiusmodi autem necessitas non cogit rem esse: sed esse rei facit necessitatem esse. Est namque necessitas precedens que causa est: vt sit res: et est necessitas sequens que res facit. Precedens et efficiens necessitas est cum dicitur celum volui quia necesse est vt voluatur: sequens vero et que nihil efficit sed sic est cum dico te ex necessitate loqui quia loqueris. Cum enim hoc dico significo nihil facere posse vt dum loqueris non loquaris non quod aliquid te cogat ad loquendum. Nam violentia naturalis conditionis cogit celum volui: te vero nulla necessitas facit loqui. Sed vbiusque est precedens necessitas: et sequens non autem vbi sequens ibi statim et precedens. Possumus namque dicere necesse est celum volui quia voluit sed non similiter est verum idcirco te loqui quia necesse est vt loquaris. Ista sequens neces-

sitas currit per omnia tempora hoc modo. Quicquid fuit necesse est fuisse. Quicquid est necesse est esse et necesse est futurum fuisse. Quicquid futurum est necesse est futurum fuisse. Hec est illa necessitas que vt tractat aristoteles de propositionibus singularibus et futuris videtur vtrilibet destruere et omnia esse ex necessitate astruere: hac sequenti et nihil efficiendi necessitate quam vera sit fides vel prophetia de christo: quia ex voluntate non necessitate moriturus erat: necesse fuit vt sic esset: hac homo factus est: hac fecit et passus est. Quicquid fecit et passus est hac voluit quecumque voluit. Ideo enim necessitate fuerunt quia futura erant et futura erant quia fuerunt: et fuerunt quia fuerunt et si vis omnia que fecit et ea que passus est veram scire necessitatem scito omnia ex necessitate fuisse quia ipse voluit. Voluntatem ergo eius nulla precessit necessitas. Quare si non fuerunt nisi quod ipse voluit si non voluisset non fuisset. Sic vti que nemo tulit animam eius ab illo sed ipse posuit eam et iterum suscipit eam quia potestate habuit ponendi animam suam et iterum sumendi eam sicut ipse dicit. **B** Satisfecisti mihi illum non posse probari vlla necessitate mortem subissent nec me penitet vt hoc faceres importunum tibi extitisse. **A** Dilectissime vt puto certam rationem quomodo deus assumpsit hominem sine peccato de massa peccatrice: sed nequaquam negandum estimo aliam esse propter istam que diximus: excepto hoc quod diximus deus facere potest quod hominis ratio comprehendere non potest. **C** Utrum quoniam et ista mihi videtur posse sufficere: et si aliam nunc inquirere vellem necesse esset inuestigare quid sit originale peccatum et quod a primis parentibus in vniuersum genus humanum propter illum de quo agimus hominem diffundatur: et incidere in quasdam alias questiones que huiusmodi postulant tractatum: ea qua diximus ratione contenti que de incepto restat opere persequamur. **B** Et vis sed eo pacto

vt tu aliquādo auxiliante deo illam aliam rationem quā nūc inquirere vitas quāsi debitum exoluas. **¶** Quoniā volūntatem hanc scio me gerere quod petis nō denego sed quia de futuris incertus sū promittere non audeo sed dei dispositiōni cōmitto. **¶** Sed dic nūc quid tibi de quāstione quā in principio proposuisti propter quā alie multe se ingesserūt psoluēdū videatur. **¶** Sūma quæstionis fuit cur deus hō factus sit vt per mortē suā saluaret hominē cum hō alio mō potuisset facere videretur. **¶** Ad quod tumultis et necessarijs rationibus respondens ostendisti restauratō in hūane nature nō debuisse remanere nec potuisse fieri nisi solueret homo quod pro peccato deo debebat: quod debitū tm̄ erat vt illud cū non deberet solvere nisi homo: non posset nisi deus: ita vt idem esset homo qui deus. **¶** Unde necesse erat vt de⁹ assumeret hominem in vnitatē persone: quatenus in natura solvere debebat: et non poterat in persona esset qui posset. **¶** Deinde quia de virgine et a psona filij dei esset assumendus homo ille qui de⁹ esset: et quomō sine peccato de massa peccatrice assumi potuerit monstrasti. **¶** Vitam autē hui⁹ hominis tam sublimem tam preciosā apertissime probasti vt sufficere possit ad soluēdū quod pro peccatis toti⁹ mūdi debetur et plus in infinitū. **¶** Restat ergo nūc ostendere quomō illa soluatnr deo pro peccatis hominum.

¶ Quanta ratione de morte eius sequitur humana saluatio. **¶** Capi. XIX.

¶ Propter iusticiam se permittit occidi nonne ad honores dei vitam suā dedit. **¶** Si possū intelligere quod non dubito quāuis non videā quō rationabiliter hoc fecerit cū et iusticiam indeclinabiliter et vitā suā eternaliter seruare potuerit: fatebor illū tale quid sponte dedisse deo ad honore illius: cui quicquid deus non est cōpa-

ri non potest: et quod pro oībus hominū oīm debitis recōpensari potest. **¶** An non intelligis quia cū iniurias et cōtumelias et mortē crucis cū latronib⁹ sibi sicut supra dixim⁹ propter iusticiā (quā obediēter seruabat) illatas benigna paciētia sustinuit exemplū dedit hominibus quātū propter nulla incōmoda que sentire possunt a iusticia quā deo debent declinent quod minie dedisset si scōm potentiam suā mortem pro tali causa illa tam declinasset. **¶** Videtur quod nulla hō exemplum necessitate dederit quoniā multante aduentum eius et iohannes baptista post aduentum ante mortem eius fortiter mortem pro veritate sustinētes illud sufficienter dedisse noscūtur. **¶** Nullus vnquē moriendo homo propter illum deo dedit quod aliquando necessitate perditurus non erat: aut soluit quod nō debebat. **¶** Ille vero spōte patri obrulit quod nulla necessitate vnquē amissurus erat et soluit pro peccatorib⁹ quod pro se non debebat. **¶** Quapropter ille magis dedit exemplū vt vnusquisque quod aliquādo incūctāter amissurus est pro se ipso reddere deo cū ratio postulat: non dubitet: quia cū nullatenus aut pro se indigeret aut cogere pro alijs quib⁹ nil nisi penam debebat tam preciosā vitam ymo seipm tantam scilicet personā: tanta volūntate dedit. **¶** Multū propter desiderio meo sed sustine vt quadā quā rā quod quāuis fatuū forsitan putes quereat: non tamē promptū mihi est quid respondeā si a me quera. **¶** Dicit quia quādo mortu⁹ est dedit quod non debebat. **¶** Sed nemo negabit illū meli⁹ fecisse quādo illud ad exemplū taliter dedit et magis hō placē deo quā si nō hō fecisset: aut dicet eū nō debuisse facere quod meli⁹ esse et quod magis placere deo cognouit. **¶** Quomō ergo asseremus eū nō debuisse se deo quod fecit: id est quod meli⁹ esse et magis placere deo cognouit: presertim

Cur deus homo

cū creatura debeat deo totū quod est z quod scit z quod potest. **A** Quis creatura nil habeat a se quādo tamē illi deus concedit aliquid licite facere z nō facere dat illi ita suū esse **virumq;** vt licet alterum sit melius neutrum tamen exigitur determinate sed siue faciat quod meli⁹ est siue alterū: debere facere dicat quod facit: z si facit qđ melius ē: p̄miūz habeat: quia sponte dat quod suū est. **A**m cū virginitas meli⁹ sit coniugio neutriū tamē ab hoīe determinate exigit sed z qui cōiugio vti z qui virginitatez seruare mauult: quod facit: debere facere dicat. **N**emo em̄ virginitatē siue coniugiū dicit eligi nō debere: sed dicimus quia mauult homo anteq̄ aliquid horum statuat: hoc debet facere z si virginitatem seruat p̄ spontaneo munere qđ offert deo premiū expectat. **C**ū ergo creaturam dicit deo debere qđ melius scit et potest si intelligis ex debito et nō sub audis si deus iubet: non est semper verū. **S**iquidem vt dixi non debet hō virginitatē ex debito sed si mauult debet vti cōiugio. **A** si te mouet verbū quod est debere: nec potes illō intelligere sine aliquo debito: scito quia sicut cōtingit posse z necessitatē aliquādo dici nō qz sunt in rebus vbi dicuntur sed qm̄ sūt in alio. **I**ta z debere. **Q**uipe cū dicim⁹ debere pauperes a diuitibus elemosinā accipere: nō est aliud q̄ diuites debere pauperibus elemosinā impēdere: hoc nāq; debitū non est exigēduz a paupere: sed a diuite. **D**eus quoq; dicit oībus debere preesse: nō qz ille in hoc aliquomō sit debito: sed quoniam oīa debent illi sb̄ eē: z debere facere qđ vult: quō qđ vult debet esse. **I**ta quādo vult aliqua creatura facere quod suū est: facere: z nō facere dicitur debere facere: quia qđ ipsa vult debet esse. **D**omin⁹ itaq; ihes⁹ cuius mortem sicut diximus sustinere voluit qm̄ suū erat z pati z non pati: debuit

facere quod fecit: quia quod voluit fieri debuit: z non debuit facere qz nō ex debito. **N**empe qm̄ ipse idē est deus z homo secūdu humanā ex qua fuit homo: sic accepit a diuina natura que alia ē ab hūana eē suū quicqđ habebat: vt nil deberet dare nisi quod volebat secūdu psonam vero sic a seipō habebat qđ habebat: z sic pfecte sibi sufficiens erat: vt nec alij quicq; retribuere deberet: nec vt sibi retribuere dare indigeret. **B** Aperte vt video qz nulla ratione seipm̄ morti ex debito sicut ratio mea videbat mōstrare dedit ad honorem dei z tamē facere debuit qđ fecit. **A** Honor vtiq; illi ton⁹ est trinitatis: quare qm̄ idē ipse ē deus filius dei: ad honore suū seipm̄ sibi sicut patri z spiritui sancto obtulit id est hūanitatē suā diuinitati sue que vna eadē trium psonarū est. **U**t tamē in eadem ipa veritate manētes apertius loquimur: quod volumus: dicam⁹ sicut vlt⁹ habet quia filius spōte seipm̄ patri obtulit: hoc nūq; modo aptissime dicit: qz in persona totus de⁹ cui secūdu hoīem se obtulit intelligit: et p̄ nomē patris et filij immēsa quedā in cordib⁹ audiētuz (cū patrē filius hoc mō postulare p nobis dicit) pietas sentit. **B** Hoc libentissime accipio. **A** Intueamur nūc p̄ ut possum⁹ q̄ta mihi ratione sequat̄ humana saluatio. **B** Ad h̄ tēdit cor meum. **N**ā q̄uis hoc mihi videat itelligere ipaz tñ ratiois cōtensionē a te volo audire. **A** Quātū aut̄ sit qđ fili⁹ sponte dedit nō est op⁹ exponere. **B** Sufficenter patet. **A** Eū aut̄ qui tantū donū spōte dat deo: sine retributōe debere eē nō iudicabis. **B** Imo necesse esse videri deo vt pater filio retribuatur alioquin aut iniust⁹ eē videret si nollet: aut impotēs si nō posset q̄ aliena sū a deo. **A** Qui retribuit alicui: aut dat qđ ille nō habet aut dimittit qđ ab illo potest exigi. **P**rius aut̄ q̄ tantā rem fili⁹ faceret oīa que

Liber Secundus

patris erat sua erat: nec vnq̄ debuit q̄d illi dimitti possit. **Q**uid ergo retribuēt nullius rei egēt aut cui nō ē quod dari aut dimitti possit. **B** Ex vna pte vi/ deo retribuēdi necessitatē et ex altera im/ possibilitatē qz et necesse est deū reddere quod debet: et nō est qd reddat. **A** Si tanta et tā debita merces nec illi nec aliq̄ redditur. **I**nuanū filius tātā rem fecit/ se videbit. **B** Hoc nephas ē estimare. **A** Necessē ē ergo vt alicui aliq̄ red/ dat quia illi nō potest. **B** Inuitabiliter seq̄tur. **A** Si voluerit fili⁹ quod sibi debet alteri dare poterit: nec pater iure illū phibere aut illi cui dabit negare. **B** Imo et iustū et necessariū intel/ ligo vt cui voluerit dare fili⁹ a p̄re red/ datur qz et filio quod suū ē dare licet et pater quod debet nō nisi aliq̄ reddere p̄t. **A** Quib⁹ cōueniētius fructū et retribu/ tōem sue mortis attribuet q̄ illis p̄t q̄s saluādos (sic ratio veritatis nos do/ cuit) et hoīez se fecit: et q̄b⁹ vt dixim⁹ mo/ riēdo exēplū moriēdi p̄pter iustitiā de/ dit: frustra quidē imitatores ei⁹ erūt: si meriti ei⁹ participes nō erūt. **A** ut q̄s iu/ sti⁹ faciet heredes debiti q̄ ipse non eget ex habūdātia sue plenitudis q̄ parētes suos et fr̄es quos aspiciat tot et tātis: debi/ tis obligatos: egestate tabescere in p̄sū do miseris: vt eis dimittat qd p̄ pec/ catis debet et deē quo p̄pter pctā carēt. **B** Nil rationabilius nil dulci⁹ nil desi/ derabilius mōs audire p̄t. **E**go em̄ tātā fiducia ex hoc cōcipio vt iaz dicere non possim q̄to gaudio exultet cor meū. **V**idetur em̄ mihi q̄ nullū hoīem reiciat de/ us a se sub hoc noīe accedēre. **A** Ita ē si accedit sicut oportet. **Q**uēadmoduz aut sit ad tāte gratie participatōem ac/ cedēdū et quō sub illa viuēdū nos vbi/ q̄s sacra scriptura docet q̄ sup solidā ve/ ritatē: q̄ adiuuāte dō aliq̄tenus p̄speri/ im⁹ velut sup firmū fundamētū sūdata est. **B** Vere q̄cqd sup sūdamētū hoc

edificat sup firmā petrā sūdat. **A** Hu/ to me aliquātulū iā tue satisfecisse q̄stio ni q̄uis hoc melior me facere pleni⁹ pos/ sit et maiores atq̄ plures q̄ meū mora/ le īgenū cōphēdere valeat hui⁹ rei sint rōes. **P**alā etiā ē qz de⁹ vt hoc faceret qd dixim⁹ nullaten⁹ indigebat: sed ita veritas imutabil⁹ exigebat: licet em̄ hoc qd hō ille fecit de⁹ dicatur fecisse p̄pter vnitatē p̄sone: de⁹ tñ nō egebat vt d̄ ce/ lo descēderet ad vincēdū dyabolū: ne/ qz vt p̄ iustitiā ageret cōtra illū ad libe/ rādū hoīez: sed ab hoīe d̄s exigebat vt dyabolū vicēt: et q̄ p̄ pctm̄ dō offēderat iustitiā satisfacēt. **S**i q̄dē dyabolo nec de⁹ aliqd̄ debebat: nisi penā nec hō nisi vicē vt ab illo vicē illū reuiceret: sed q̄cqd ab illo exigebat d̄s dō debebat n̄ dy/ **A** maḡ et q̄ iusta sit mīa dei (abolo. **M**iseri cordiā dō dei q̄ tibi (XX. **M**ire videbat cū iusticia dei et pec/ cātū hoīis p̄siderabā ita magnā tāq̄ cōco: dē iuenum⁹ iustitie: vt nec ma/ ior nec iustior cogitari possit. **N**epe qd̄ misericordī intelligi valet: q̄stū pctōi to: mētis eternis deputato: et vnde sere/ dimar nō habēt de⁹ p̄f̄ dicit accipe vni/ genitū meū: et da p̄ te sp̄e fili⁹: tolle me et redie te. **Q**z si em̄ hoc dicit q̄ndo nos ad xp̄ianā fidē vocant et trahūt. **Q**uid etiā iusti⁹ q̄ vt ille cui dat pctū mai⁹ oī debito: si debito dat affectu dimittat oē **Q**z impossibile sit dyabolū **D**ebitū reconciliari. **C**apitulū: XXI.

D dyaboli vero recōciliatōem d̄ q̄ q̄stūisti impossibile intelliges si diligēter hūanā cōsideres. **S**ic em̄ hō nō potuit recōciliari nisi p̄ hoīez deū: q̄ moui posset p̄ cui⁹ iustitiā dō resti/ tuerēt: qd̄ p̄ pctm̄ hoīs pdiderat: ita an/ geli dāpnati nō possūt saluari nisi p̄ an/ gelū dñi: q̄ moui possit: et q̄ p̄ iustitiā suā deo reparat qd̄ aliorū pctā abstulerūt: et sicut hō p̄ aliū hoīem q̄ nō eiusdē gene/ ris q̄uis eiusdē eet nature nō debuit re

De incarnatione verbi

leuari: ita nullus angelus pro alio saluari debuit: et quous omnes sunt eiusdem nature quoniam non sunt eiusdem generis sicut homines. Non enim sic sunt omnes angeli de uno angelo quem admodum omnes homines de uno homine. Hoc quod quod remouet eorum restauracionem: quod sicut ceciderunt nullo alio iuadente ut caderent ita nullo alio adiuuante resurgere debent quod est impossibile: aliter enim indignitate quod habituri erant non possunt restitui quoniam sine alieno auxilio pro peccato sua quod acceperant stetit in veritate: si non peccassent. Quapropter si quis opinatur saluatoris nostri redemptorem versus ad illos aliquando debere extendi: rationabilitate conuincatur quod irrationabiliter de capite. Sed non dico quod peccatum mortis eius omnibus hominibus et angelis: ut peccatis sua magnitudine non preualeat: sed quoniam peccatorum angelorum releuato in stabili ratione repugnat. **R**ationabilia et quod nihil contradicere possit quod dico omnia mihi videntur et per unum questionibus quod proponimus solutores: quod quod in nouo veteris testamenti punctum probatur intelligi.

Et in hijs que dicta sunt veritas veteris et noui testamenti probata sit. XXII. **Q**uia enim sic probetur deum fieri hominem ex necessitate ut etiam si remoueantur pauca que in nostris libris posuisti ut quod de tribus personis dei: et de adhaerentibus: non solum iudeis sed etiam pagans sola ratione satisfacias: et idem ipse deus homo: nouum condatur testamentum et veteris approbetur sic ipsum veraciter esse necesse est ostendi: ita nil quod illi continetur verum esse potest aliquis diffiteri. **S**i quod diximus quod corrigendum sit non renouo correctores si rationabiliter sit. Si autem testimonio veritatis roboratur quod nos rationabiliter iuuisse existimamus: deo si nobis attribue debemus: quod est benedictus in secula Amen.

ExPLICIT SCILICET LIBER ANSELMI EPISCOPI CURIAE PRAEFATO SANTI ANSELMI CANTUARIE. **O**mnia vero dei benedicti in libris de fide quod alias de incarnatione ubi per se repimus.

Quia pro apostolis sancti notatum presertim et doctores nostri multum tot et

tanta de fidei nostre ratione dicunt ad confirmanda ista plenam et fragedam duritiam infidelium: et ad pacendum eos qui iam corde fide mundato eiusdem fidei ratione quod post eius certitudinem debent esurire delectantur ut nec nostris nec futuris rationibus vllum illi parere iueritatem contrarietate sperem: nisi tamen reprehendendum arbitror: si fide stabilitur in rationis eius indagare se voluerit exercere: nam et illi qui bene uisus di es homines sunt: non omnia que possent si diuini uisisset dicere potuerunt: et ueritatem ratione tantam amplam tamen profundam est ut a mortalibus non cogatur exhauriri: et dominus in ecclesia sua cum que se esse uisus quod ad consumationem seculi permittit gratie sue dona non desunt ipsi. **E**t ut alia tamen quod sacra pagina nos adiuuantes indaganda ratione imitatur ubi dicit nisi credideritis non intelligetis apte mouet intentionem ad intellectum extendendum docet quod ad illud debeamus proficere. Denique quoniam iter fidei et spiritus: intellectum quem in hac uita capimus esse medium intelligo: quod aliquid ad illud proficit: tanto enim propinquius ipse dei (ad quod omnes angelorum) exultio: hac igitur ego considerato licet sim homo puer nimis te tunc confortatur ad eorum que creduntur rationem intendendam quantum in propria gratia mihi dare dignatur aliquando canor assurgere: et cum aliquid quod pro non uidebam reperio id alijs libenter aperio quatenus quod secure tenere debeam alio discam iudicio. Quapropter mihi pro et dominus christianis omnibus cum reuerentia amanda: et cum amore reuerende papa uideam: quem dei uidentia in sua ecclesia summum constituit pontificem: quoniam nulli recte possit: uere scitatur presertim conspectum subditum opusculum: ut eius auctoritate que ibi suscipienda sunt approbetur: et que corrigenda sunt emendantur.

Incipit titulus libri Anselmi de incarnatione uerbi.

Humilis subiectio et cur hunc librum facere attemptauerit. **C**apitulum I.

Que sacre fidei questionibus quas disputamus aut rimamur: uo quilibet dilecti sed in scripturis sacris experti suscipere humiliter debent. **C**apitulum II.

Quod nō sūt tres dī quāq̄ tres res
p̄sonalis: vna tamē res eēntialis .III.

Tres personas esse incarnatas filio i
carnato ipossibile ē: filio tñ ampli⁹ que-
rit incarnari q̄ p̄ri z spūisfacto. .III.

Quō in xp̄o non dicūtur due p̄sone
esse sicut due nature assūpte. ¶ La. V.

Quod p̄ filius spūisfactus non sint tres
res sepate naturali p̄bat exēplo. VI.

Dignitē p̄sonaz in diuinis alio na-
turali exēplo p̄bat. ¶ Capi. VII.

Eternitati cui p̄ctū cōparat.

Humilis subiectō auctoris z cur hūc
librum facere attēptauerit.

Incipit liber .Anselmi de Incarna-
tione verbi. ¶ Capitulu. I.

Domino z pa-
tri vniuerse ecclesie in ter-
ra periginātis: sūmo pō-
tēnti vrbano frater ansel-
mus vita peccator: habitu monach⁹ s-
ue iubēte siue p̄mittēte deo cātuarie me-
tropolis vocat⁹ ep̄s debita subiectio-
nem cū hūili seruitio et deuotis oratōi-
b⁹. **Q**m̄ diuina p̄uidētia v̄raz elegit s̄-
ctitate cui vitā z fidē xp̄ianā custodien-
dā z ecclesiā suā regēdā cōmitteret: ad
nullū aliū recti⁹ referē si quid cōtra ca-
tholicā fidē oritur in ecclesia: vt eius au-
ctōitate corrigat: nec vlli alij tutius si
qd̄ cōtra errorem respōdet ostēdit: vt ei⁹
p̄uidētia exanimet. **Q**uapropt̄ sicut n̄
li digni⁹ possuz ita nulli libētius p̄sentē
epistolā q̄ vestre destino sapiētie: qua-
tenus si quid in ea corrigēdū est: v̄sa cē-
sura castiget: z qd̄ regulā veritatis te-
net vestra auctōitate roboretur. **E**ū ad
huc in becci monasterio eēn abbas p̄-
sūpta ē a quodā clerico in frātia talis as-
sertio. **S**i in deo inquit tres p̄sone sūt
vna tñ res: et nō sūt tres res vnaq̄q̄ p̄-
se seperatim: sic tres angeli aut tres aie

ta tñ vt potentia et volūtate oīno sint
dē: q̄ p̄ z spūisfact⁹ cū filio ē incarnat⁹

Qd cū ad me platū eēt incepti p̄tra hūc
errorem quādā eplam. **Q**uā pte quadaz
edita p̄ficere cōtēpti credēs nō ea opus
eē qm̄ z ille cōtra quē fiebat incōcilio a
venerabili remēsī archiepiscopo reinal-
do collecto errorem suū abiurauerat z n̄
l⁹ videbat q̄ eū errare ignoraret. **P**ar-
tē tñ illā q̄ fecerā: qd̄ā f̄res me nesciēte
trāscripserint atq̄ alijs legēdā tradide-
rūt. **Q**d idcirco dico vt si i alicui⁹ ma-
n⁹ pars illa venerit quāq̄ ibi nihil fal-
sū sit tñ tāq̄ imp̄fecta z nō exq̄sita reli-
quat: z hic qd̄ ibi incepti diligēt⁹ incept-
tū z p̄fectū req̄ratur. **P**ostq̄ em̄ in an-
glia ad episcopatū nescio q̄ dei dispositi-
ōe capt⁹ z retē⁹ sū: audiui p̄fate noui-
tatis auctōrem in sua p̄seueratē snia dicere
se nō ob aliū abiurasse qd̄ dicebat nisi qz
a p̄plo iterfici timebat: hac igit̄ cā qd̄ā
f̄res p̄cib⁹ suis me coegerūt vt soluerē q-
stioem q̄ ip̄e sic irretit⁹ erat et nullo mō
se expediri ab ea crederet nisi aut incar-
natōe dei p̄ris z spūisfacti aut deoz mul-
titudie se ip̄ediret. **Q**d rogo ne q̄s pu-
tet p̄sūp̄sisse me: q̄ si fortitudinē fidei cri-
stianē mee existimē idigere defēsiois au-
xilio. **Q**uipe si q̄ cōtēptibil hominū
tor sc̄tis z sapiētib⁹ vbiq̄ existētib⁹ ad
cōfirmādū fidē xp̄iane firmamentū q̄si
mea idigeat defēsioe: aliqd̄ scribere tēp-
tarē: p̄sūptor: vtiq̄ iudicari z d̄ ridēdus
posse videri. **S**i em̄ me viderent hoies
alij: hominū paxill⁹ z finib⁹ z alijs reb⁹
q̄b⁹: nutantia ligari z solidari solent ela-
borare circa mōtē olympū ad cōfirmā-
dū eū ne alicui⁹ ip̄ulsu mitaret aut sub-
uerteret: murū si se a risu z d̄ risu cōtine-
rēt: q̄tomagis cū lapis q̄ absis⁹ est de
mōtē sine maib⁹ z p̄cussit z comminuit
statuā q̄ vidit i somno nabuchodono-
sor. **J**am sc̄tus est mons magnus et im-
pleuerit vniuersam terrā si eū meis rati-
onibus fulcirez quāsi nutantē stabilire